

Varför ser man endast Europas historia?

En intervjustudie som presenterar historielärares förhållningssätt till glappet mellan läroplan och läromedel.

Av: Kawther Haider Jaafar Al-jammali

Handledare: Martin Wottle
Södertörns högskola | Institutionen för lärarutbildningen
Kandidat/Magisteruppsats 15 hp
Ämne Historia III Termin 7, Hösttermin 2022
Ämneslärarutbildningen med inriktning gymnasieskola (Ämne II historia)

Sammanfattning

Denna forskningsstudie behandlar lärarnas syn och förhållningssätt kring glappet som finns mellan läromedlen och läroplanen, som den tidigare forskningen har visat. Det har gjorts flera forskningar där forskarna undersöker olika läroböcker och ser om de förhåller sig till läroplanen. Det har framkommit i dessa forskningar att det finns en glapp mellan läroplan och läromedel, där läromedlen är skrivna ur ett eurocentriskt perspektiv, medan läroplanen framställer att historieundervisningen skall inkludera kulturhistoriska och mångkulturella perspektiv i det mångkulturella klassrummet. Därav, kommer denna forskningsstudie att undersöka dels lärarens synsätt kring glappet och hur de kommer runt det glappet, dels hur de utifrån det arbetar med identitetsbildning och hur denna glapp kan komma att inverka på elevernas identitetsskapande. Studiens resultat har visat att majoriteten av lärarna har insett glappet, men att det är några lärare som inte gör något för att komma runt det problemet eftersom de framförallt menar att genom att undervisa utifrån ett eurocentriskt perspektiv kommer eleverna att ha en ram att förhålla sig till. Medan andra lärare menar att om man inte inkluderar andra perspektiv och andra händelser i undervisningen, kommer det dels att inverka på elevernas verklighetsuppfattning och synsätt på omvärlden, dels kommer det att skapas ett "vi-och-dem-känsla" i det mångkulturella klassrummet, då det finns elever med en annan kulturell bakgrund. Resultaten vad gäller identitetsbildningen visar att identitet skapas genom historiemedvetande där eleverna ser sig själva som en del av en process, genom kunskaper om den kulturella bakgrunden där eleverna förstår vart det är de tillhör och genom att koppla sin egen historia med den historia som finns i exempelvis berättelser (historisk identitet). Studiens resultat har visat liknande resultat som de tidigare forskningarna, vilket ökar på studiens kvalité, trovärdighet och generaliserbarhet.

Nyckelord: Eurocentrisk perspektiv, orientalism, läroplan, läromedel, historiedidaktik, historiemedvetande, identitetsbildning.

Innehållsförteckning

1.0 Inledning.....	5
1.1 Bakgrund.....	6
2.0 Disposition:.....	6
3.0 Tidigare forskning.....	7
3.1 Läromedelsanalys.....	8
3.1.1 Läromedelforskning inom svenska historieböcker.....	8
3.1.2 Läromedelforskning inom Skandinavians historieböcker.....	11
3.1.3 Läromedelforskning inom liknande ämnen (geografi).....	12
3.1.4 Sammanfattning av läromedelsanalys.....	13
3.1.5 Kritik till läromedelsforskning.....	13
3.2 Historiedidaktisk analys.....	14
3.2.1 Historiemedvetande.....	14
3.2.2 Identitetsskapande.....	15
3.2.3 Sammanfattning av historiedidaktisk forskning.....	19
3.2.4 Kritik till didaktisk forskning.....	19
4.0 Syfte & Frågeställning.....	19
5.0 Teoretiskt angreppssätt.....	20
5.1 Historiedidaktik, historiemedvetande och identitetsskapande.....	21
5.2 Eurocentrism och orientalism.....	24
5.3 Sammanfattning av teori.....	26
6.0 Metoddiskussion.....	26
6.1 Metodval: intervjuer.....	27
6.2 Material & insamlingsmetod.....	27
6.3 Urvalskriterier och avgränsningar.....	27
6.4 Analysmetod.....	28
6.5 Källkritiska överväganden.....	30
6.6 Forskningsetiska överväganden.....	31
7.0 Undersökning & Resultat.....	31
7.1: Glappet mellan läroboken och läromedlen.....	32
7.1.1 Lärares syn på det eurocentriska perspektivet i historieundervisningen.....	32
7.1.2 Lärares syn på glappet mellan läroplanen och läromedlen.....	34
7.1.3 Lärares förhållningssätt till glappet, hur kommer de runt det problemet.....	36
7.2: Historiedidaktik och identitetsbildning.....	39

7.2.1 Det mångkulturella klassrummet	39
7.2.2 Historiemedvetande	41
7.2.3 Identitetsskapande:	42
7.3 Lärarens förhållningssätt till styrdokumentet	45
7.4 Sammanfattning av resultatet	47
7.4.1 Sammanfattning av lärarens syn och hantering av glappet	47
7.4.2 Sammanfattning av lärarens förhållningssätt till identitetsbildning i det mångkulturella klassrummet...	48
8.0 Analys & Diskussion	48
8.1 Analysdel 1.....	49
8.1.1: Historielärarnas förhållningssätt till glappet som finns mellan läroplanen och läromedlen, med fokus på eurocentriskt perspektiv.	49
8.1.2: Historielärarnas förhållningssätt gällande identitetsskapande i det mångkulturella klassrummet.	51
8.2 Analysdel 2.....	54
8.3 Analysdel 3.....	55
8.3.1 Läromedelsanalys	55
8.3.2 Historiedidaktisk analys.....	57
9.0 Slutsats.....	59
9.1 Vidare forskning.....	60
10.0 Källor & Bilagor	61
10.1.1 De intervjuade lärarna.....	61
10.1.2 Referenslista	61
10.2: Bilagor	63
10.2.1 Samtyckesavtal	63
10.2.2 Intervjuguide	65
10.2.3 Frågor till intervjun	66

1.0 Inledning

Inledningsvis kommer denna uppsatsstudie att baseras på hur historieundervisningen i gymnasieskolan förhåller sig till ett kulturhistoriskt perspektiv och ett mångsidigt perspektiv av historien. Tidigare forskning har visat att historieundervisningen och att läroböckerna i historieämnet endast visar ett ensidigt perspektiv av historien, kopplat till Västvärlden och Europa. Men i och med att samhället och skolorna har blivit allt mer mångkulturella har läroplanen ändrats och anpassat sig efter samhällsförändringarna. Historieundervisningen skall nu inkludera ett kulturhistoriskt perspektiv och ett mångsidigt perspektiv av historien för att ge eleverna en helhetssyn på hur verkligheten och världen är konstruerad. Däremot, visar flertalet forskningsfält inom läromedelsanalyser att läroböckerna är relativt eurocentriska och västfokuserade. Därav är det endast ett synsätt som belyses i läroböckerna och i undervisningarna, det vill säga, ett europeiskt synsätt.

Magnus Hermansson Adler ifrågasätter i sin bok *Historieundervisningens byggstenar – grundläggande pedagogik och ämnesdidaktik*, historiedidaktikers syn på historiemedvetandet som lärs ut i Europa, specifikt, i Sverige. Han förhåller sig kritiskt till historiemedvetandet som lärs ut i de svenska skolorna och menar att historiemedvetandet som utvecklas hos eleverna inte ger en komplett bild över verkligheten. Utifrån läroplanen så skall utbildningen i historia utveckla ett interkulturellt perspektiv, där kulturarvet överförs mellan generationerna, men just detta finns inte med inom utbildningen. Han menar att det är dels otydligt över hur just detta lärandet sker, det vill säga hur tillämpas detta i undervisningen, hur sker inläringen, är det eleverna själva som söker den kunskapen för att utveckla ett historiemedvetande, eller är det lärarna som gör det.¹ Dels menar han att historiemedvetandet som ”lärs ut” i Sverige täcker inte hela den historiska verkligheten, vilket ger en inblick och ordning i en splittrad historia.²

I läroplanen står det att lärarna skall förmedla ”Hur individer och grupper använt historia i vardagsliv, samhällsliv och politik. Betydelsen av historia i formandet av identiteter, till exempel föreställningar om gemensamma kulturarv, och som medel för påverkan i aktuella konflikter”.³ Därav går denna studie ut på att undersöka hur lärarna verkligen förmedlar detta och hur de tänker i formandet av identiteter. Detta är dels en av huvudkärnorna som denna forskningsstudie fokuserar på, det vill säga hur lärarna förhåller sig till formandet av identiteter, med inriktning kulturhistoria och kulturarv. Samtidigt som denna forskningsstudie även undersöker hur lärarna kommer runt den glapp som finns mellan läroplanen och

¹ Magnus Hermansson Adler. 2004. *Historieundervisningens byggstenar – grundläggande pedagogik och ämnesdidaktik*, s.80–81.

² Magnus Hermansson Adler, 2004, s.48–50.

³ Skolverket, LGY11, 2011, Ämnet historia. Centralt innehåll, historia 1b.

läromedlen, gällande att läromedlen är eurocentriska och visar ett ensidigt perspektiv av historien, då den inte inkluderar kulturhistoriska indrag. Därav kommer fokuset att läggas på dessa.

1.1 Bakgrund

I läroplanen står det att läraren skall anpassa sig utefter de enskilda elevernas förutsättningar, erfarenheter och utvecklingsbehov, genom att planera, reflektera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna i syfte att skapa nya arbetssätt som gynnar en utveckling.⁴ I läroplanen för ämnet historia står det tydligt att historieundervisningen skall främja elevernas förståelse av det förflutna för att utveckla en förståelse över samtiden och beredskap och perspektiv för framtiden. Lärarna inom historieämnet skall möjliggöra ett utvecklande av historiemedvetande i syfte att skapa en förståelse hos eleverna att historien är skapad men att vi också skapar historia i samtiden. Genom att möjliggöra en sådan sak börjar eleverna reflektera igenom sin beredskap för att skapa historia genom användning och förståelse av andras historia. På så sätt skapas en relation mellan dåtiden-nutiden- och framtiden.⁵ Dessutom belyses det i läroplanen att undervisningen även skall utveckla en identitetsbildning, såväl svenska, europeiska som globala.⁶ Genom historieämnet skall lärarna möjliggöra att eleverna får tid att reflektera över den egna historien och över den egna kulturarvets betydelse, eftersom detta har en betydelse när det gäller verklighetsuppfattning och identitetsbildning.

Läroböckerna inom ämnet historia dock har visats vara eurocentriska enligt läromedelsanalytiska forskningsfält. Det har framkommit att historieböckerna oftast är skrivna utifrån ett eurocentriskt perspektiv, därmed synliggörs inte andra delars historia i läroböckerna. Detta påverkar även undervisningens innehåll, eftersom mycket av undervisningens material baseras på läromedlen. Därav, om läromedlen baseras sig på ett eurocentriskt perspektiv, kommer undervisningen också att göra det, vilket ger ett ensidigt perspektiv på historien och verkligheten. Uppsatsen kommer därmed att undersöka hur lärarna arbetar med att införa ett kulturhistoriskt perspektiv som ger en allsidig syn och perspektiv på historien och verkligheten.

2.0 Disposition

Uppsatsen inleds med en genomgång av tidigare forskningsfält som framhäver glappet mellan styrdokumentet och läromedlen, när det gäller historieundervisningen, med fokus på ett eurocentriskt

⁴ SKOLFS, 2011. Förordning om läroplan för gymnasieskolan, s.6–8.

⁵ Skolverket, LGY11, 2011. Ämnet historia. Ämnets syfte.

⁶ SKOLFS, 2011, s.1–2.

perspektiv. Därav, det som kommer att undersökas i uppsatsens inledande del, är hur europafokuserade läromedlen är och hur detta kan komma att krocka med läroplanens och styrdokumentens riktlinjer, kring mångkulturalitet och kulturhistoria. Detta kommer att granskas genom tidigare forskning. Därefter kommer det teoretiska förhållningssättet att presenteras. I detta avsnitt görs en orientering kring de teorierna uppsatsen kommer att fokusera på, det vill säga – eurocentriskt perspektiv och orientalism.

Den andra delen av uppsatsen behandlar en undersökning av det empiriska källmaterialet (metod & material). I detta avsnitt sammanställs de teoretiska perspektiven, frågeställningarna och den inledande delen för att skapa en grund till den kommande avsnittet – resultat. I resultatdelen kommer intervju svaren att kartläggas, för att granska om det finns ett mönster mellan svaren av de 10 intervjuade lärarna och deras förhållningssätt till styrdokumentet och läromedlen.

Slutligen kommer en analys av resultaten att göras. När analysen väl är gjord, följer slutsatsen, där man kopplar analysen till tidigare forskning och teoretiska förhållningssätt för att undersöka om det finns likheter eller skillnader mellan denna studie och tidigare framställda studier och teorier.

3.0 Tidigare forskning

I detta avsnitt kommer en kartläggning av tidigare forskning att göras. De tidigare forskarna har gjort en läroboksanalys i historieböckerna, i förhållande till styrdokumentet och läroplanen, bland annat, kring läroböckernas begreppshistoria, koppling till orientalism eller med fokus på postkolonialism. Dessa läromedelsanalyser har dock samma syfte, det vill säga, att granska ämnesstoffet som finns i läromedlen, med koppling till styrdokumentet och läroplanen för att se om det finns en glapp mellan dem. Flera forskningar har visat att det finns en glapp mellan läromedlen och läroplanen. Läromedlen har visats ha ämnesstoff med fokus på Västvärlden, Europa och Sverige, vilket grundar sig i vår verklighetsuppfattning om hur ett samhälle har sett ut och ser ut idag. I läroplanen och styrdokumentet framkommer det att historieundervisningen skall inkludera ett mångkulturellt perspektiv och kulturhistoria, samt ge en världsbild på hur olika samhällen kan se ut och konstrueras. Detta eftersom eleverna dels ska få kunskaper om andra samhällen och kulturer, dels för att elever med en annan etnisk bakgrund ska kunna känna igen sin kultur för identitetsskapande.⁷ Detta står i läroplanen: "Historia används för att både påverka samhällsförändringar och skapa olika identiteter. Undervisningen ska

⁷ Skolverket, 2011, LGY11, Ämnet historia.

därför ge eleverna möjlighet att utveckla förståelse av och värdera hur olika människor och grupper i tid och rum har använt historia, samt möjlighet att reflektera över kulturarvets betydelse för identitets- och verklighetsuppfattning.”.⁸ Enligt läroplanen så skall historieämnet alltså främja historiemedvetande och identitetsskapande i samband med ett kulturhistoriskt perspektiv. Tidigare forskning har visat att det finns en glapp mellan läroplanen och läromedlen vilket kommer att redovisas här nedan:

3.1 Läromedelsanalys

I detta avsnitt kommer det att ske en uppdelning, där dels läromedelforskning inom historieböcker och läroplan kommer att redogöras, dels läromedelforskning inom liknande relaterade ämnen, såsom geografi kommer att framställas för att se om det finns likheter inom andra relaterade ämnen (so-ämnen). Det kommer även att finnas ett avsnitt som behandlar ett skandinaviskt perspektiv, det vill säga hur läroböckerna i historieämnet i Norge och Finland ser ut, för att se om det finns likheter och skillnader mellan svenska historieböcker respektive norska och finska historieböcker.

3.1.1 Läromedelforskning inom svenska historieböcker

Kenneth Nordgren är en forskare som har utfört läromedelsstudier där han har förhållit sig till hur man speglar världen, genom det ämnesstoff som finns i läromedlen. Han menar att det är läromedlen som formar elevernas förståelse, kunskaper, tolkningar och synsätt på världen utifrån de historiska perspektiv som framställs i läromedlen.⁹ Därmed är det genom läromedlen som eleverna får en möjlighet att skapa en verklighetsuppfattning och en världsbild. Nordgren har i sin forskning kommit fram till ett resultat som visar att läromedlen är relativt Väst- och Europa fokuserad, samt att man framställer omvärlden endast, i relation till Västvärlden och Europa.¹⁰ I och med att läromedlen är Väst- och Europa fokuserade kommer elevernas förståelse, tolkning och synsätt på verkligheten vara ”begränsad”. Han menar att elevernas förståelse av verkligheten och världen i helhet behöver utvidgas, genom att eleverna möter olika kulturer för att kunna skapa förståelse för dessa.¹¹ Nordgren undersöker i sin forskning de geografiska områden som framhävs i läroböcker (d.v.s Skandinavien och Västvärlden) och hur detta har en betydelse att bedöma internationalitet.

⁸ Skolverket, 2011, LGY11, Ämnet historia, ämnets syfte.

⁹ Kenneth. Nordgren, 2011. Om läroböcker och studier av dem. Se: Ammert K. 2011. *Att spegla världen. Läromedelsstudier i teori och praktik*, s. 139–140.

¹⁰ Kenneth. Nordgren, 2011, s.140–141.

¹¹ Kenneth. Nordgren, 2011, s.141.

Resultatet hans forskning har visat är att de geografiska områden som berörs i läromedlen, ser annorlunda ut, beroende på den tidsperiod samt den historiska händelsen som läromedlen presenterar om.¹² Exempelvis de kapitel i läromedlen, som presenterar forntiden uppvisar flera geografiska områden och har ett utomeuropeiskt perspektiv, medan andra kapitel i läromedlen, såsom första världskriget oftast är Europa-fokuserad, där Västvärlden är dominerande i kriget, på grund av att de är stormakterna.¹³ Nordgrens forskning har fått resultatet att vissa enstaka tidsepoker (som forntiden) framhäver andra geografiska områden, än Europiska. Däremot är oftast majoriteten av de historiska händelserna, såsom världskrigen, oftast Europa-fokuserade, eftersom Västvärlden var dominant i Världskrigen. Dessutom belyser man andra geografiska områden, i koppling till Västvärlden, exempelvis berättar man om Japan i koppling till Amerika, under andra världskriget, men man belyser inte andra geografiska områden som inte hade en ”koppling” till Västvärlden.¹⁴ Därmed, menar Nordgren att många historiska händelser som beskrivs i läromedlen, är oftast kopplade till Västvärlden på något sätt.

Luis Ajagan-Lester är ännu en forskare som har gjort textanalyser av läromedel inom historieämnet. Ajagan-Lester skriver liksom Löfström, att det är skiljelinjer över vad det är som anses vara ”europiskt” eller ”österländskt”. Det är dessa skiljelinjer som har skapat ett ”vi” och ett ”dem” i läromedlen.¹⁵ Ajagan-Lester framhäver att historielärare måste idag tänka på de urval av ämnesstoff de gör i sin undervisning, eftersom detta kan bidra till exkludering i elevgruppen, där vissa elever kan känna sig främmande till ämnesinnehållet, vilket i sin tur kan bidra till en ”vi” och ”dem” känsla, i klassrummet.¹⁶ De urval som sker när det gäller innehållet av läromedlen speglar samhällets kulturella tankemönster. Detta kommer påverka elevernas ”bild” och verklighetsuppfattning över omvärlden samt syn på historiska skeenden. Ajagan-Lester menar därmed att detta även kommer att inverka på elevernas så kallade ”kulturella kognitiva filter” över vilken världsbild och verklighetsuppfattning man får om omvärlden.¹⁷ Därmed, måste historielärare ställa sig kritiskt till läromedlen och inkludera andra typer av material för att dels skapa ett inkluderande lärandemiljö, dels skapa en förståelse kring omvärldens historiska skeenden (både innanför och utanför Europa).

¹² Kenneth. Nordgren K, 2011, s.142–144.

¹³ Kenneth. Nordgren, 2011, s.144–146.

¹⁴ Kenneth. Nordgren, 2011, s.140–141.

¹⁵ Luis Ajagan-Lester. Text och etnicitet: en diskussion om texter och etnisk självförståelse. *Textanalys / Carl Anders Säfström & Leif Östman (red.)*. 1999, s.121.

¹⁶ Luis Ajagan-Lester, 1999, s.121–122.

¹⁷ Luis Ajagan-Lester, 1999, s.130–132.

James Paul Gee är en av de forskarna som undersöker hur läromedlens innehåll och ämnesstoff påverkar elevernas synsätt och förhållningssätt till läromedlen. Gee skriver i sin forskning att både elever och lärare blir påverkade av läromedelsinnehåll, då ämnesstoffet skapar en uppfattning kring de kunskaperna som är ”betydande”.¹⁸ Däremot, i och med att det är flera historiska händelserna berör Europa och Västvärlden så ”klassas” det som att det är just de kunskaperna som är betydande när det gäller historia, vilket exkluderar andra historiska händelser i andra geografiska områden. Detta kan påverka på eleverna negativt då de kan känna sig ”främmande” i förhållande till innehållet i läromedlen.

Resultatet av forskningen har visat att elever i stort sätt föredrar andra former av historiska källor/platser, än att endast utgå ifrån läromedlen. Flertalet elever föredrar exempelvis museer och historiska föreställningar, som visar kvarlevor från det förflutna, vilket ger de en historisk kunskap.¹⁹ Den ”historiska kunskapen” som finns i läromedlen är för det mesta kopplat till Västvärlden, vilket gör att vissa elever kan känna sig exkluderade i den mångkulturella svenska skolan, eftersom innehållet i läromedlen kan uppfattas som främmande. Detta går emot en av centrala delarna i styrdokumentet som hävdar att eleverna måste identifiera sig själv med lärobokens innehåll – ett så kallat – identitetsskapande, i koppling till deras historiska referensramar.²⁰ Men eftersom läromedlen inte har ett innehåll för alla historiska händelser i omvärlden, är detta inte så möjligt.

Niklas Ammert är en av de forskarna som undersökte läromedlen ur ett strukturellt perspektiv. Ett strukturellt perspektiv, innebär de faktorer som har påverkat läromedlens utformning, samt vilka faktorer det är som har påverkat innehållet i läromedlen, såsom styrdokument, marknaden, politiska principer och vetenskapliga förutsättningar.²¹ Därav har han både undersökt läromedlen men även läroplanen. Detta eftersom läroplanen är en av de faktorerna som påverkar ämnesstoffet i läromedlen, därför är det viktigt att undersöka om läromedlen har förhållit sig till läroplanen och styrdokumentet.²² I styrdokumentet förekommer det att undervisningen även skall främja historiska händelser, från olika kulturer och andra geografiska områden utanför Europa, för att skapa en bredare världsbild men även en utvidgad verklighetsuppfattning. Dessutom är detta viktigt för elevernas identitetsskapande, som har en annan kulturell bakgrund.²³ Däremot har resultaten av studien varit att läromedlen i stor del är dominerat av Europa och västvärlden och att flertalet historiska händelser är kopplat till Västvärlden.

¹⁸ James Paul Gee, 1999, *An introduction to discourse analysis: theory and method*, s.358–359.

¹⁹ James Paul Gee, 1999, s.360–363.

²⁰ James Paul Gee, 1999, s.360.

²¹ Niklas Ammert, 2011, *Att spegla världen. Läromedelsstudier i teori och praktik*, s.29–30.

²² Niklas Ammert, 2011, s.30–31.

²³ Niklas Ammert, 2011, s.35–37.

Ammert menar att resultatet av undersökningsanalysen av läromedlen kan bero på de politiska principerna, marknaden och ideologier som påverkar ämnesstoffet i läromedlen. Dessutom står det i stora delar av läroplanen att de historiska händelserna i Skandinavien och Europa, med dess epoker bör undervisas kronologiskt. Därav inverkar detta även på läromedlens innehåll, vilket påverkar elevernas världsbild.²⁴

Ammert framhäver även att Sverige dominerar stora delar av läromedlen, vilket är normalt eftersom eleverna måste skapa en förståelse kring hur det förflutna och dåtida händelser har skapat nutiden och hur vi av historien kan skapa tolkningar över hur framtiden kan se ut – ett s.k. historiemedvetande. Därmed är det nödvändigt att undervisa om svensk historia, däremot är det lika viktigt att inte ignorera andra interkulturella och mångkulturella berättelser, i och med att den svenska skolan idag är allt mer mångkulturell, vilket även Ingamari Danielsson Malmros påpekar starkt i sin forskning om svenskheten i läromedlen.²⁵ Resultatet har visat att hur viktigt Sveriges historia än är så kan man inte endast förmedla den i en mångkulturell skola, eftersom detta kan få eleverna i klassrummet att känna sig marginaliserade. Därmed är det viktigt att inkludera elevernas historiska referensram och belysa elevernas intresse. På så sätt skapar man en mångsidig historieundervisning med mycket lärdom, i och med elevernas intresse om sin egna historiska referensram.²⁶

3.1.2 Läromedelforskning inom Skandinaviens historieböcker

Svein Lorentzens forskning är fokuserad på den skandinaviska historien och hur läromedel bland annat belyser svenskhet och den svenska kulturen ur ett skandinaviskt perspektiv. Det är oftast Stormaktstiden som framställs i den svenska historien. Den moderna historien idag däremot har tonat ner på den svenska historien som fanns tidigare decennier. Detta beror på att historieelektionerna idag skall möjliggöra att eleverna orienterar sig i den samtida tidsepoken och fokuserar på den historien de skriver ner nu, det vill säga – att de är medskapare av historia för framtiden.²⁷ Därmed är det viktigare idag att eleverna får en förståelse över att de är medskapare av historia och att de är historiska varelser, vilket även är en del av identitetsskapandet. Lorentzens forskningsresultat har därmed visat att det gamla nationsbygget och nationalismen studeras med samhällsanalytiska framställningar i historieämnet, eftersom varje tidsepok har skapat den samhället vi lever inom idag, vilket eleverna även bör få en förståelse för, för att förstå förändringen som har skett inom staten.²⁸

²⁴ Niklas Ammert. 2011, s.36–38.

²⁵ Ingamari Danielsson Malmros, 2013, *Berättelser om svenskhet i historieböcker*, s.13–14.

²⁶ Ingamari Danielsson Malmros, 2013, s.35–37.

²⁷ Svein Lorentzen, 2005 *Ja vi elsker: skolbokene som nasjonsbyggere 1814–2000*, s.230.

²⁸ Svein Lorentzen, 2005, s.226–228.

Jan Löfström är en forskare som studerar de interkulturella färdigheterna och de utomeuropiska samhällens historia i både läromedel och läroplanen (i Finland). Löfströms studie har därmed gått ut på att granska läroplanen i samband med läromedlen för att se om de utomeuropiska samhällens historia synliggörs i undervisningen.²⁹ Hans studie kom fram till att man använder andra geografiska områden och kulturer för att kunna skapa skiljelinjer med vad som anses vara ”europeiskt” och vad som inte är det. På så sätt är det genom dessa skiljelinjer om vad det är som är typiskt ”europeiskt” eller typiskt ”österländskt” som har skapat ett ”vi” och ett ”dem”, som synliggörs i läromedlen inom historia.³⁰ Löfström framställer att det är genom dessa skiljelinjer över vad det är som anses vara ”europeiskt” eller inte, legitimerar de rådande globala maktförhållanden som finns i nuläget. Detta är även anledningen till att man ”delar” upp kulturer beroende på vilken ”kvalité”, status eller maktposition den har.³¹ Exempelvis klassas Amerika och Frankrike som kulturer/länder med maktposition, i jämförelse med exempelvis Turkiet eller Irak (som en gång i tiden var en maktposition som omvärlden förhöll sig till). De rådande maktförhållanden som finns mellan länderna/kulturerna idag beror bland annat på att de Europiska- och Västländska länderna är centrala i både läroplanen och läromedlen, därmed är de utomeuropiska länderna som extra ”tillägg”, eller såsom Löfström beskriver det ”separata objekt” vid sidan om den västländska kulturen, som saknar utrymme i läromedlen.³² Därmed, är det Europas historia som anses vara mest betydelsefull av världens historia, eftersom den har fått ett större utrymme och har tematiserats på ett specifikt sätt, kronologiskt, i läromedlen. Detta skapar ett tankemönster hos elever att Västvärlden indirekt anses som mer ”värdefull” än utomeuropiska områden, vilket kan vara både kränkande och förtryckande mot de elever som har en annan kulturell bakgrund.³³ Därmed behöver historieundervisningen, liksom läroböckerna vara med inkluderande genom att ha ett större utrymme till utomeuropiska kulturer. Däremot, kan man tyda att läromedlen idag speglar samhällets dolda tankemönster, över att den europeiska historien är den mest betydelsefulla (på sättet den är strukturerad i läromedlen).

3.1.3 Läromedelforskning inom liknande ämnen (geografi)

Lena Olsson har gjort en forskning på läromedlens innehåll, med fokus på människo- och kultursyn, inom geografiböcker. Olssons utgångspunkt var att om man i läromedel granskar individer och deras kultur och hur det framställs som betydande i läromedlen. Härmed har Olsson granskat eurocentrismen i

²⁹ Jan Löfström, 2015, Mot interkulturella färdigheter? De utomeuropeiska samhällenas historia i finländska gymnasiet läroplansgrunder, läroböcker och studentexamen Se: *Nordidactica - Journal of Humanities and Social Science Education*, 2015:4, s.60.

³⁰ Jan Löfström, 2015, s.70.

³¹ Jan Löfström, 2015, s.67–68.

³² Jan Löfström, 2015, s.73–74.

³³ Jan Löfström, 2015, s.75.

läroböckerna, det vill säga, att fokuset på den egna kulturen har gjort att man inte betraktar omvärldens kultur och historiska händelser som betydelsefull. ³⁴ Detta eftersom man betraktat den egna kulturens historiska skeenden som centrala, däremot, krävs det en förståelse över hur historien har utvecklats, både i den egna kulturen, men även i andra kulturer för att få ett perspektiv på historiska skeenden. Därmed skriver Olsson att eleverna och lärarna bör problematisera eurocentrismen som finns i läromedlen, eftersom den inte ger en historisk kunskap av andras kultur och historia, vilket är essentiell för oss att granska, för att kunna förstå nutiden bättre.³⁵

3.1.4 Sammanfattning av läromedelanalys

Sammanfattningsvis har tidigare forskning visat att läromedlen inom historia är europa- och västorienterade. Tidigare forskningsfält är textanalyser eller läroboksanalyser som fokuserar på olika saker, vissa forskningsfält fokuserade på begreppshistoria, andra fokuserade på ämnesstoffet och en del fokuserade på diskursen samt tidsperioden som påverkade innehållet av läromedlen. Alla har kommit fram till liknande resultat, som visar att läromedlen är västorienterade och har skrivits med tyngdpunkt på Europa och Västvärlden. Exempelvis är många historiska händelser oftast kopplade till Västvärlden där man visar hur Europa har påverkats av en händelse, såsom kolonialism eller världskrig. Dessutom, när man visar andra historiska händelser, utanför Europa, belyser man händelserna ur ett europeiskt synsätt, vilket inte heller ger en rättvis bild av situationen (som ex. slavhandeln). Därmed har tidigare forskning visat att läromedlen är Europa- och västorienterade.

3.1.5 Kritik till läromedelsforskning

Kritiken som kan ställas till de tidigare forskningsfälten är att de inte visar hur samhällsnormer och strukturer kan påverka strukturen och innehållet i läromedlen. Det har framkommit att det är samhällets synsätt på historien som präglar innehållet i läromedlen, men forskningen har inte visat hur en historielärare kan komma runt det problemet. Flertalet forskningar har visat att läromedlen är västorienterade, men ingen forskning har undersökt om historielärare undersöker ett utomeuropeiskt perspektiv. Tidigare forskningsfält har inte fokuserat över om lärarna kan balansera fokuset mellan europeiskt- och utomeuropeiskt perspektiv, för att inte få någon i den mångkulturella svenska skolan att känna sig främmande och exkluderande. Kortfattat visar inte forskningen hur historielärarna gör för att komma runt det problemet, samtidigt som den inte visar över hur läromedlens innehåll präglar undervisningens innehåll och elevernas synsätt till historiska skeenden. Därmed saknar flertalet forskningar lärarens syn samt handling kring detta problem, vilket jag skall synliggöra genom muntliga

³⁴ Lena Olsson, 1986. *Kulturkunskap i förändring: kultursynen i svenska geografiläroböcker, 1870–1985*

³⁵ Lena Olsson, 1986, s.23.

källor, i form av intervjuer. Martin Stolare och David Ludvigsson har framhållit att det redan finns tillräckligt med forskningar som baseras på läromedelsanalyser men att det krävs flera muntliga källor och intervjuanalyser, över hur intervjupersoner (som lärare) ställer sig till ett fenomen.³⁶

3.2 Historiedidaktisk analys

I denna del kommer den historiedidaktiska forskningen att kartläggas. Historiedidaktiken lägger sin tyngd i historiemedvetande inom undervisningen, vilket man kan se i följande forskningsstudier:

3.2.1 Historiemedvetande

Historiedidaktikerna Christer Karlegård och Klas-Göran Karlsson skriver att historiemedvetande är ett kärnbegrepp inom historiedidaktiken och inom den historiskdidaktiska forskningen. Historiemedvetande är förhållandet mellan tolkningen av dåtiden, det förflutna för att kunna utveckla en förståelse av samtiden, när man väl ha förstått förhållandet mellan dåtid-nutid skapar man ett perspektiv på framtiden.³⁷ Genom historiemedvetande förstår individerna sin livshistoria, där både dåtiden och framtiden är perspektiv som alltid finns i individens livsbetingelse. Exempelvis har man alltid i tanken situationen och målen man hade förr, det är dessa mål som har lett fram till det dem har blivit idag, detsamma gäller det de förväntningar och mål de har på framtiden, de lever för att uppfylla dem. Därför lever man alltid inom både dåtidens och framtidens perspektiv.³⁸ Genom att ha dessa perspektiv skapar de en mening med livet, vilket även utvecklar individens identitet och förmåga att förstå att de är en medskapare av historia. Historiebruk är en ytterligare kärnpunkt inom historiedidaktiken, den genomsyrar en förmåga att kunna bruka historia. Man kan bruka historia både moraliskt, ideologiskt, existentiellt och politiskt, genom att bruka och använda sig av historia skapar man en mening med livet, vilket utvecklar elevernas identitet.³⁹

Karlsson och Karlegård menar även att självaste frågan ”Varför historia” är en viktig didaktisk fråga, eftersom förstår man den frågan, kommer man att förstå hur man kan arbeta med historien. Frågan ”Varför historia” är viktigt eftersom den fyller en samhällsbildande funktion, genom att förstå varför man undervisar historia kommer man att skapa en förståelse att genom historien förstår man samtiden och framtiden på ett bättre sätt, vilket fyller en samhällsbildande funktion.⁴⁰ Genom att förstå ”Varför

³⁶ Martin Stolare & David Ludvigsson. 2022. *Historiskt tidskrift 2022:3 (Vol: 142)*.

³⁷ Christer Karlegård C. & Klas-Göran Karlsson. 1997. *Historiedidaktik*. Lund. Studentlitteratur, s.49–51.

³⁸ Christer Karlegård C. & Klas-Göran Karlsson, 1997, s.50–52.

³⁹ Christer Karlegård C. & Klas-Göran Karlsson, 1997, s.56–57.

⁴⁰ Christer Karlegård C. & Klas-Göran Karlsson, 1997, s.28–30.

historia” kan man även utveckla ett historiemedvetande genom förhållandet mellan dåtid-nutid- och framtid, samtidigt som man utvecklar förmågor och kunskaper över hur man kan använda och burka historien, vilket är historieämnets kärnfrågor. Därför måste lärarna först ställa sig frågan ”Varför historia” för att sedan kunna reflektera och planera hur man kan förmedla historien till eleverna och vilka kärnfrågor det är som fokuset skall läggas på, i det fallet, historiemedvetande och historiebruk.

Historiedidaktikerna Klas-Göran Karlsson och Ulf Zander skriver att historiemedvetande är grunden inom historiedidaktiken, för det är relationen och förhållandet mellan dåtid-nutid- och framtid. Genom detta förhållande utforskar man sina tidigare erfarenheter i dåtiden, man samlar på sig kunskap i samtiden för att sedan utveckla förväntningar inför framtiden. Förhållandet mellan dåtid-nutid- och framtid är därav även ett förhållande mellan erfarenhet-kunskap- och förväntningar.⁴¹ På så sätt kan historiemedvetandet granskas som identitet men även som en värdeförklaring av en livsberättelse. Detta eftersom genom historiemedvetande får man en möjlighet att orientera sig i dåtiden, i det förflutna för att senare kunna skapa förväntningar inför framtiden. Därav behöver lärarna tillåta eleverna att orientera sig i sina egna erfarenheter av dåtiden och låta de själva förknippa deras egna historia med den historian som förmedlas i historieundervisningen, för att därigenom skapa en inblick över hur framtiden kan komma att se ut och vilka förväntningar man har på framtiden. Genom att ge eleverna en möjlighet att kunna orientera sig i sin egen historia för att sedan till sist förknippa det med den historia som förmedlas i klassrummet, skapar en identitet utveckling, där man ser sig själv som en individ som en skapare av historien, genom att betrakta sina egna erfarenheter i dåtiden, förstå vilka kunskaper och lärdomar det har gett som har lett dem komma till den stadiet de befinner sig i nuet, för att därefter ge de förväntningar och mål inför framtiden. På så sätt förstår eleverna sambandet mellan hur dåtid-nutid- och framtid är förknippade ihop och hur man som en individ kan arbeta mot en bättre framtid.⁴²

3.2.2 Identitetsskapande

Vanja Lozic är en ytterligare forskare inom historiedidaktik och undersöker hur historieämnet främjar identifikationsformning. Han utför sin forskning genom att intervjua elever över hur historieundervisningen upplevs i skolan, samt lärare, för att undersöka deras undervisning och didaktik.⁴³ Eleverna upplever att historieförmedlingen sker oftast utifrån ett västeurocentriskt perspektiv och de flesta i klassrummet har därav en kritisk syn på historieförmedlingen.⁴⁴ Historieämnet är alltför

⁴¹ Klas-Göran Karlsson & Ulf Zander. 2009. *Historien är nu – en introduktion till historiedidaktiken*, s.300–303.

⁴² Klas-Göran Karlsson & Ulf Zander, 2009, s.301.

⁴³ ⁴³ Vanja Lozic. 2010, *I historiekansons skugga, historieämne och identifikationsformning i 2000-talets mångkulturella samhälle*.

⁴⁴ Vanja Lozic, 2010, s.299.

Europa fokuserad vilket ger en begränsad världsbild. Dessutom uppkommer det ett vi-och-dom, där européer (vi) betraktas bättre än icke-européer (dem). Detta upplevs som marginaliserande av vissa elever, i och med att deras kulturer betraktas som ”sämre” i förhållande till Europa, vilket inverkar på historieämnets identifikationsformning. Härmed spelar historiedidaktiken roll, det vill säga, hur lärare förhåller sig till historieämnets identitetsutvecklande syfte och anpassning till elevgruppen. Historielärare syftar till att främja en identifikationsformning genom allmänbildning och historiemedvetande.⁴⁵ Lärarna som intervjuades framhävde att de är medvetna om att undervisningen är relativt västfokuserad, vilket kan skapa negativa effekter på elever med en interkulturell bakgrund. Lärarna menar att de försöker främja identitetsutveckling genom allmänbildning och historiemedvetande. Eftersom allmänbildningen inkluderar klassmässiga kunskapsideal vilket utvecklar elevernas förståelse över ett maktstrukturerna som finns i samhället, vilket, enligt lärarna anser främja en identitetsutveckling.⁴⁶ Identitetsbildningen sker när eleverna utvecklar en förståelse kring deras roll i samhället. Historiemedvetande är även ett sätt att utveckla elevernas identitet på, menar lärarna. Eftersom genom historiemedvetande utvecklar eleverna en förståelse över dåtiden (det förflutna) för att kunna förstå hur samtiden/nutiden är konstruerad, vilket gör att de får en kännedom över att de själva är medskapare av framtiden och är därav historiemedskapare, därav är detta en form av identifikationsformning. Lärarna menar, att för att kunna förstå varför samhället är som den är idag, det vill säga, eurocentrisk, måste eleverna få en allmänbildning och ha ett historiemedvetande om det förflutna för att förstå samtiden och ha en inblick i framtiden. Lozic främjar att lärarna uttrycker att identitetsbildningen hos eleverna kommer att hämma utifrån ett eurocentriskt perspektiv, i och med att självaste historieämnet är Europa-fokuserat.⁴⁷ Lozic uttrycker att detta inverkar på elever som har en annan etnisk bakgrund, eftersom de har svårare att uppnå historieämnets och utbildningens mål, på grund av att de blir marginaliserade med i och med sin sociokulturella status.⁴⁸ Detta ställer stora krav och utmaningar på läraren, eftersom läraren måste ta ställning till situationen för att kunna anpassa sig till elevgruppen. Lärarna behöver främja ett interkulturellt lärande i det mångkulturella klassrummet. Lärarna kan främja olika synsätt på ett historiskt perspektiv genom att använda sig utav rollspel och berättelser, härigenom får eleverna olika perspektiv/synsätt på ett historiskt fenomen, samtidigt som de skapar en djupare förståelse kring andra kulturer. Det är genom att eleverna sätter sig in i andra kulturers historia och levnadsvillkor som de förstår deras samhälls principer, vilket också är en del av identitetsskapandet.⁴⁹ På så sätt får eleverna ett nytt perspektiv på historien vilket ger dem en fördjupad

⁴⁵ Vanja Lozic, 2010 s.104–106.

⁴⁶ Vanja Lozic, 2010, s.105–107.

⁴⁷ Vanja Lozic, 2010, s.298.

⁴⁸ Vanja Lozic, 2010, s.40.

⁴⁹ Vanja Lozic, 2010, s.300–305.

förståelse kring samtidens maktstrukturer i samhället. Detta leder till att eleverna utvecklar en kritisk förmåga genom att problematisera ett vi-och-dem-dikotomin som präglar både undervisningen och läromedlen i historieämnet.

Lajla Nielsen är en forskare inom historiedidaktiken och framhäver i sin studie historielärares undervisning i relation till identifikationsformningen. Hon grundar sin forskning i ett mångkulturellt perspektiv för att synliggöra den utstötta gruppen i samhället som har begränsade handlingsutrymmen på grund av samhällets maktstrukturer.⁵⁰ Denna grupp blir oftast nedvärderad, utstött och marginaliserad i samhället, men även i skolan, skriver hon i sin forskning. Historieundervisningens fokus på Europas historia har lett till att elever med en annan kulturell bakgrund upplever stora utmaningar i utbildningen. Därav måste lärarna förhålla sig till detta och skapa en undervisning som anpassas till hela elevgruppen. I och med att undervisningen är eurocentrisk skall denna undervisningen ske utefter det som står i läroplanen och läromedlen, däremot skall detta problematiseras, menar Nielsen.⁵¹ Lärare skall alltså i sin historieundervisning utveckla ett kritiskt förhållningssätt. Exempelvis kan man lyfta fram olika gruppers olikheter genom att olika människors identitet erkänns, på så sätt utvecklas en förståelse kring individens olikheter, vilket främjar behovet att bevara denna kulturella mångfald. Härigenom tydliggör man betydelsen att leva med olika identiteter och hur detta kan främja ett levnadssätt som gynnar de gemensamma bästa, i en värld utan några särskiljningar och gränsdragningar. På detta sätt lär sig eleverna att ifrågasätta de fördomar och förutsättningarna som skaparmakt och särskiljningar mellan samhällsgrupperna. Lärare skall även i sin undervisning förhålla sig kritiskt till de strukturella orättvisorna och maktstrukturerna i samhället. Detta kan utföras vid undervisningen om bland annat kolonialism, som är en stor del av historieundervisningen. Det är viktigt att lärarna kritiskt förhåller sig till kolonialismen och främjar andra perspektiv än europeiska, exempelvis att lyfta fram hur andra delar av världen upplevde kolonialismen och deras narrativa berättelse om det.⁵² På så sätt förhåller sig lärarna kritiskt till ett historiskt fenomen, genom att framhäva andra perspektiv än europeiska, vilket även lyfter fram de maktstrukturella relationerna som finns i det svenska mångkulturella samhället. Genom att lärarna förhåller sig kritisk till historien, kan man samtidigt som man undervisar om ett fenomen, även lyfta fram de perspektiv som annars inte lyfts upp. Härigenom synliggör man historien ur olika perspektiv och förhåller sig till det mångkulturella klassrummet.⁵³

⁵⁰ Lajla Nielsen, 2013. Historieundervisning och identitet i det mångkulturella samhället. Se: *Nordidactica Journal of Humanities and Social Science Education* 2013:2, s. 46–50.

⁵¹ Lajla Nielsen, 2013, s.45–47.

⁵² Lajla Nielsen, 2013, s.46–48.

⁵³ Lajla Nielsen, 2013, s.49–50.

Bernhard Eric Jensen är en ytterligare historiedidaktiker som lyfter fram att människors tolkning av dåtiden och nutiden skapar en förväntan för hur framtiden kommer att se ut, vilket utvecklar ett historiemedvetande.⁵⁴ Individer handlar utefter sitt historiemedvetande, eftersom en människas tolkning av det förflutna, tolkning av samtiden och förväntan på hur framtiden kommer att se ut inverkar på människans handlingar, relation men även identitet. Därav är det viktigt att historielärare inkluderar historiemedvetande i sin undervisning. Det är viktigt att lärare tar hänsyn till elevernas historiemedvetande. Däremot menar Jensen att historiemedvetande är ett mångsidigt begrepp.⁵⁵ Han menar att det är viktigt att eleverna skapar en förståelse över sina egna tolkningar av det förflutna, tolkningar av samtiden och deras förväntningar på framtiden. Däremot är det lika viktigt att förstå de andras medvetande av historien. Det vill säga, andra samhällsgruppers tolkningar av dåtiden och nutiden samt deras förväntningar på framtiden. Detta är viktigt att bearbeta i historieundervisningen, eftersom eleverna måste förstå att de tillsammans med alla andra samhällsgrupper i samhället som man kommer att skapa en framtid, därav krävs det en förståelse av deras historiemedvetande.⁵⁶ För att lärarna skall kunna behandla detta i historieundervisningen krävs det ett sociokulturellt förhållningssätt. Lärarna behöver främja en klassrumsmiljö där eleverna får en möjlighet att kommunicera om sina kulturella erfarenheter, eftersom det är härigenom som lärande och utveckling sker i ett sociokulturellt sammanhang, menar Jensen.⁵⁷ Därav, skall eleverna i klassrummet kunna samspela, diskutera och reflektera över sina egna kulturella erfarenheter. Härigenom tar läraren även hänsyn till elevernas intressen och främjar ett självständigt lärande i undervisningen, genom att ge eleverna möjligheter att delta i undervisningen och utveckla deras färdigheter om sina egna erfarenheter, kopplat till deras historiemedvetande. På så sätt integreras även alla eleverna i klassrummet. Det är viktigt att läraren möjliggör en sådan delaktig i undervisningen, för att kunna utveckla en förståelse över elevernas historiemedvetande, vilket sedan inverkar på elevernas synsätt på verkligheten. På så sätt utvecklar eleverna en ny tankebild som de konstruerar i samarbete med varandra i klassrummet, genom att dela med sig av egna kulturella erfarenheter. Härigenom får eleverna ett bredare perspektiv och en ny tankebild över att förstå sin egen verklighet.⁵⁸

⁵⁴ Bernhard Eric Jensen, 1997. Historiemedvetande – ”begreppsanalys, samhällsteori, didaktik”, se; Christer Karlegräd & Karl-Göran Karlsson. *Historiedidaktik*, s.57–60.

⁵⁵ Bernhard Eric Jensen, 1997, s.78–80.

⁵⁶ Bernhard Eric Jensen, 1997, s.75.

⁵⁷ Bernhard Eric Jensen, 1997, s.75–80.

⁵⁸ Ibid.

3.2.3 Sammanfattning av historiedidaktisk forskning

Sammanfattningsvis har tidigare forskning visat att historiemedvetande och identitetsskapande är centrala delar i historieundervisningen, som lärarna måste förhålla sig till. Lärarna måste främja ett kritiskt förhållningssätt till de maktstrukturer som finns i samhället idag, genom att problematisera detta i historieundervisningen. Forskningarna har visat att historieundervisningen är relativt Europafokuserade, vilket även läromedelsforskningarna har visat tidigare. Därav behöver lärarna problematisera detta och synliggöra andra perspektiv på historien och skapa ett historiemedvetande för både den enskilde eleven, men även för olika samhällsgrupper i samhället. Tidigare forskning inom historiedidaktik har även benämnt den narrativa historien och hur berättelser kan vara medskapande av identitet och historiemedvetande. Därmed har tidigare forskning visat hur lärare bör förhålla sig till de centrala delarna i undervisningen genom att främja historiemedvetande och identitetsskapande, ur ett mångkulturellt perspektiv, för att synliggöra historiska skeenden/fenomen ur olika perspektiv i och med att undervisningen är västorienterat (eftersom detta inverkar på elevernas identitetsutveckling och historiemedvetande).

3.2.4 Kritik till didaktisk forskning

Kritiken som kan ställas till den historiedidaktiska forskningen är att alla historiskdidaktiska forskningarna menar att historiemedvetandet är en grundläggande del inom didaktiken. Däremot skriver dessa källor inte hur man kan uppnå historiemedvetande. Det är otydligt om hur förhållandet ser ut och hur man kan utveckla en sådan förståelse hos eleverna, i praktiken. Hur stor tyngd har lärarens arbete? Hur mycket ska eleverna själva göra? Dessa kopplingar och förhållanden är otydligt förklarade. Adler Hermansson håller sig också kritiskt till detta och anser att övergångarna mellan dåtid-nutid och framtid är icke-självklara, hur kan eleverna utveckla en sådan? Och hur mycket förväntas undervisningen och läraren inkludera för att tillgodogöra historiemedvetande? Detta är något som kritiseras av Adler Hermansson.⁵⁹

4.0 Syfte & Frågeställning

Syftet med uppsatsen är att belysa de problem som historielärare kan stötta på, på grund av glappet som finns mellan läroplanen och läromedlen gällande historieundervisningen och dess eurocentriska inriktning. Samt, hur en eurocentrisk undervisning kan leda till problem i relation till styrdokumentets

⁵⁹ Magnus Hermansson Adler. 2004, s.80–81.

riktlinjer och läroplanen för ämnet Historia (i gymnasieskolan). Uppsatsen syftar även till att undersöka hur historielärare arbetar med identitetsskapande i det mångkulturella klassrummet.

Därför kommer denna studiens **frågeställningar** att vara:

- Hur kommer historielärarna i gymnasieskolan runt det glappet som finns mellan läroplanen och läromedlen, med fokus på eurocentriskt perspektiv?
- Det står även tydligt i styrdokumentet att det är viktigt att eleverna med en etnisk bakgrund ska kunna ha en kunskap om sin kultur och historia för identitetsskapande, hur utvecklar historielärare detta?

5.0 Teoretiskt angreppssätt

I detta avsnitt kommer olika teorier och begrepp att framställas och definieras för att skapa en bättre förståelse kring uppsatsens problemformulering. Teori är dels en allmän uppfattning om ett fenomen, dels en förförståelse över hur det borde vara med ett specifikt fenomen.⁶⁰ Teorin kommer att vara användbar när det gäller tolkningen av studiens problemställning och resultat.

Uppsatsen teoretiska bas kommer att baseras på historiedidaktikern Jörn Rüsen som diskuterar historiemedvetande i förhållande till historiedidaktiken. Hans utgångspunkt i forskningen går ut på att elevernas identitetsutveckling sker genom ett medvetande och förståelse av hur individerna i samhället integrerar och samspelar med varandra. Rüsen menar att detta kan göras genom att orientera sig i historiska berättelser för att skapa en fördjupad förståelse kring integrationen mellan de olika aktörerna i samhället.⁶¹ Genom att orientera sig i historiska berättelser kommer elevernas intresse för det egna fosterlandet att öka, vilket även får dem att fördjupa sig i att förstå hur dagens samhälle är skapat utifrån dessa berättelser från exempelvis 1900-talet. Rüsen menar att eleverna behöver förstå berättelserna för att förstå samtiden och få ett perspektiv på framtiden. Därför kan man främja historiemedvetande genom att orientera sig in i historiska berättelser. Rüsen förklarar att det finns fyra olika typer av berättelser.⁶² Traditionella berättelser är de historiska berättelserna som förklarar samtidens normer och strukturer genom att ge en bild över det förflutna och hur samhället har förändrats och utvecklats över tid. Detta förstärks genom exemplariska berättelser som lyfter fram individernas erfarenheter i historien, genom

⁶⁰ Lennart Lundquist, 1993. *Det vetenskapliga studiet av politik*, s.74.

⁶¹ Jörn Rüsen, 2004. *Berättande och förnuft. Historieteoretiska texter*, s.127–130.

⁶² Jörn Rüsen, 2004, s.61–66.

att framställa det som individerna förr i tiden lyckades och misslyckades med och hur detta har skapat det samhället vi lever i idag. Därefter kritiserar dessa berättelser genom att kritisera de utförda handlingarna, med hjälp av kritiska berättelser. På så sätt kan man knyta an det förflutna, samtiden och framtiden ihop, genom genetiska berättelser som lyfter fram att människorna i samhället och deras integration och samspel med varandra skapar en förändring och utveckling.⁶³ Härigenom skapas ett historiemedvetande, där eleverna får en fördjupad förståelse kring det förflutna och hur detta har utvecklat de principer och normer som finns i samtiden och hur vi som individer idag kan utveckla framtiden, genom att orientera oss i historiska berättelser som belyser individernas erfarenheter och handlingar till ett utvecklande av samhället. Här spelar det narrativa historien in, där eleverna berättar om sina egna erfarenheter. Genom narrativ historia får eleverna en möjlighet att reflektera över sitt förflutna och hur de har utvecklats till det stadiet de är inom, i nutiden, för att sedan se det som en möjlighet att utveckla en bra framtid.⁶⁴ Härigenom sker en identitetsformande, genom att eleverna ser sig själva som historieskapare. Därav menar Rüsen att genom att lärarna använder sig utav historiska berättelser kan man främja historiemedvetande, identitetsskapande och narrativ historia.⁶⁵

5.1 Historiedidaktik, historiemedvetande och identitetsskapande

Historiemedvetande och identitetsskapande är centrala kärnpunkter i historiedidaktiken.

Historiedidaktik innebär förmedling av historia. Man förmedlar historia genom historiemedvetande, historiekultur och historiebruk.⁶⁶ Historiedidaktiker undersöker den historia som förmedlas till eleverna, de undersöker *vilken* historia det är som förmedlas, *av vem* den förmedlas, *varför* den förmedlas och framförallt *hur* den förmedlas. Historiedidaktiker undersöker detta i syfte till att framställa det bästa sättet att förmedla historien på genom undervisningarna i skolverksamheten.⁶⁷ Undervisningen i historia skall skapa tillräckligt mycket med möjligheter för att utveckla elevernas ämneskunskaper i historieämnet samt hur de förhåller sig till historien och hur de ser sig själva som en betydande roll i historien.

Jörn Rüsen är en historiedidaktiker som har sin fokus på historiemedvetande och identitetsbildning. Historiemedvetande är något centralt inom historieämnet. Det är genom historiemedvetande som man förstår relationen mellan dåtid, nutid och framtid. Klas-Göran Karlsson och Ulf Zander skriver att historiemedvetandet bygger på en relation över att tolka dåtiden för att utveckla en förståelse kring hur

⁶³ Jörn Rüsen, 2004, s.64–66.

⁶⁴ Jörn Rüsen, 2004, s.60–61.

⁶⁵ Jörn Rüsen, 2004, s.67–70.

⁶⁶ Klas-Göran Karlsson, & Ulf Zander. 2009. *Historien är nu. En introduktion till historiedidaktiken*. Lund, s.37–39.

⁶⁷ Klas-Göran Karlsson, & Ulf Zander, 2009, s.28

samtiden ser ut, men samtidigt skapa förväntningar över hur framtiden kommer kunna se ut som, för att skapa en mening i nuet.⁶⁸ Historiemedvetande innefattar alltså "...tolkningen av det förflutna, förståelse för nutiden och perspektiv på framtiden".⁶⁹ På så sätt ska inte all fokus i historieämnet ligga på det förflutna, utan även på nutiden och framtiden. Därav ligger det hos lärarna att kunna möjliggöra en förståelse av historien och hur man genom att använda historien kan förstå sin samvaro och nutid för att kunna få en inblick och perspektiv på framtiden.⁷⁰ Identitetsbildning hör mycket ihop med historiemedvetande, eftersom det är genom historiemedvetande man förstår hur man kan påverka på historien, man ser sig själv som en medskapare av historien då man ser på samtiden som en möjlighet att skapa en framtid. Man ser på människan skapad av historien men även skapare av historien, vilket är en central del inom den historiska identitetsbildningen.⁷¹ På så sätt får eleverna ett redskap att kunna förstå tillvaron och skapa redskap för att förändra den och utveckla en bättre framtid. Därav anses historiemedvetande vara en del av identitetsbildningen.

Däremot ger inte historieundervisningen en "allsidig" bild av historien, utan endast en ensidig bild av historien, vilket påverkar hur historiemedvetandet utvecklas hos eleverna. Historien som undervisas i skolan undervisas utifrån ett västkulturellt perspektiv, man tar inte in andra delar av världens historia, därav ger historieundervisningen en "ensidig" bild av historien och verkligheten.⁷² Det vill säga, historiemedvetandet bör vara allsidig, där man även får möjligheten att se andra länders historier, för att skapa en förståelse kring hur deras samtid ser ut i tillvaron och få ett perspektiv över hur deras framtid förmodligen kommer att se ut. Genom att undersöka andra länders historia kan man också inta andra perspektiv på historien. Man kanske kan se de misstag eller framgångar vissa länder har uppnått för att skapa den samtiden de lever inom i nuet, på så sätt kan man sträva efter att uppnå vissa framgångar och undvika vissa misstag i nuet i det samhället man befinner sig inom, för att skapa en bättre framtid. Jensen menar att det är i mötet med det som är annorlunda som man förstår hur historien kan användas för att skapa en bättre framtid, det är genom en socio-kulturell läroprocess och en allsidig bildning av historien.⁷³ För att utveckla en historiemedvetande hos eleverna måste man ge de tillräckligt med material som även intar perspektiv från omvärlden och inte endast Västvärlden, då kommer elevernas historiemedvetande vara begränsad, vilket även påverkar deras identitetsbildning.⁷⁴

⁶⁸ Klas-Göran Karlsson, & Ulf Zander, 2009, s.48.

⁶⁹ Klas-Göran Karlsson, & Ulf Zander, 2009, s.51.

⁷⁰ Klas-Göran Karlsson, & Ulf Zander, 2009, s.49–51.

⁷¹ Klas-Göran Karlsson, & Ulf Zander, 2009, s.53–55.

⁷² Bernhard Eric Jensen, 1997, s.17–35.

⁷³ Bernhard Eric Jensen, 1997, s.20–30.

⁷⁴ Magnus Hermansson Adler, 2014, s.80.

Läraren har en stor roll för elevernas identitetsbildning. Identitet som begrepp är en form av en medvetenhet av sig själv som en unik varelse, det handlar om en medvetenhet för sig själv, för sina tankar och för sina handlingar, det vill säga det som berör "jaget". En individs identitet skapas och utvecklas genom livserfarenheter och genom en integration i sociokulturella möten, tillsammans med andra individer.⁷⁵ Historisk identitet handlar om individernas självuppfattning över den personen som de har åstadkommit. Historisk identitet omfattar även själva individens förmåga att identifiera sin egen historia i samband med en förståelse av historien. Historisk identitet kan utvecklas om eleverna får en möjlighet att kunna förstå det som har hänt i det förflutna samt att kunna reflektera och undersöka sin egna historia.⁷⁶ På så sätt förenar man elevens egna historia med den historia som undervisas i skolverksamheten. Härigenom kan man även synliggöra hur lärandet av historien, genom undervisningen kan skapa en förståelse hos eleverna att själva kunna identifiera sin position i samhället, vilket är en betydande faktor i identitetsbildningen.⁷⁷

Däremot behöver lärarna vara försiktiga när det gäller identitetsbildningen eftersom historieundervisningen är en form av en position där mötet mellan nationella och internationella elever sker, skriver Christer Karlegård.⁷⁸ Denna form av "möte" mellan nationella och internationella elever omvandlas till ett mångkulturellt möte, den kan dels vara lärande och skapar nya förutsättningar och synsätt att se på världen och historien på. Dels kan den leda till fördomar och stereotyper som skapas, där eleverna istället analyserar sin irrationella syn på historien.⁷⁹ Härigenom utvecklar eleverna en kritisk förmåga kring sin egna irrationella synsätt på historien, vilket leder till att de utvecklas med en djupare förståelse kring andra människor och kring sin omvärld. Därmed kan man säga att genom historieundervisningen kan man utveckla och bilda sin identitet, speciellt, genom mötet mellan de nationella och internationella eleverna i klassrummet, eftersom det är genom denna "möte" man kan ifrågasätta sitt synsätt och utveckla den.⁸⁰

Att utveckla elevernas historiemedvetande och bidra till en utveckling av en historisk identitet har blivit allt viktigare i dagen mångkulturella samhälle. Det mångkulturella samhället har genomfört flera förändringar inom samhällets principer och skolorna i allmänhet. Detta eftersom det svenska klassrummet idag består av flera olika människor med olika identiteter och kulturer, därav möts man alla

⁷⁵ Magnus Hermansson Adler, 2014, s.40–43.

⁷⁶ Magnus Hermansson, Adler, 2014, s.43–45.

⁷⁷ Magnus Hermansson, Adler, 2014, s.45.

⁷⁸ Christer Karlegård. 1997. "Historiedidaktik och historievetskap – ett spänningsfyllt förhållande". Se: *Historiedidaktik. Christer Karlegård & Karl-Göran Karlsson (red)*. Studentlitteratur, Lund, s.113.

⁷⁹ Christer Karlegård, 1997, s.112–114.

⁸⁰ Christer Karlegård, 1997, s.114–115.

tillsammans i ett så kallat mångkulturellt klassrum. Mångkultur är därav ett begrepp som har konstruerats utifrån ett politiskt perspektiv som går ut på en integrationssträvan, där alla individer med olika kulturella identiteter skall få en möjlighet att integreras tillsammans och samtidigt behålla och burka sina egna kulturer. Därav måste självaste undervisningen anpassas utefter mångkulturaliteten i det svenska klassrummet.⁸¹

Magnus Hermansson Adler skriver att det är viktigt att tillgodose en allsidig undervisning som innehar interkulturella perspektiv, med syfte att anpassa undervisningen till alla elever i klassrummet. Därmed är det viktigt att pedagogen utformar en undervisning i förhållande till det mångkulturella klassrummet.⁸² Det ligger en extra stor vikt i att skapa samma grunder för alla elever i klassrummet, eftersom eleverna måste ha en gemensam uppfattning om den lokala historien, i det närmaste geografiska området. Pedagogen måste även inkludera andra perspektiv i undervisning för att skapa en kulturblandning, där man blandar in migration, kulturhistoria och så vidare. Detta är viktigt för elevernas synsätt och perspektiv över hur historien och verkligheten idag ser ut, vilket även har en stor påverkan på deras identitetsbildning. Därmed ligger det i historielärarens arbete att skapa en undervisning som möjliggör ett gemensamt synsätt på historien och verkligheten, som även bygger på likadana möjligheter för alla elevers utvecklingsförmåga i ett mångkulturellt klassrum.⁸³

5.2 Eurocentrism och orientalism

Tidigare forskning har visat att läromedlen inom historieämnet i de svenska skolorna idag är skrivna ur ett eurocentriskt perspektiv. Därmed kommer vi in i begreppet Eurocentrism.

Eurocentrism är ett begrepp som är användbar i denna uppsatsstudie, eftersom det forskningsstudien undersöker är just att läromedlen och undervisningen i historia är eurocentrerade. Begreppet eurocentrism innebär att historien betraktas utifrån ett europeiskt perspektiv, där den västerländska och europeiska kulturen har en högfärdig och övermäktig ställning.⁸⁴ Det finns kritiker som har kommenterar detta och menar att Europa och Västerlandet har en form av en kultur och miljö som ger en ständig övermäktighet och en dominerande ställning i förhållande till andra delar av världen. Däremot är detta en eurocentrisk myt, menar kritikerna.⁸⁵ Det eurocentriska perspektivet framställer en eurocentrisk livssyn och förhållningssätt, där europeiska värderingar och egenskaper alltid befinner sig i

⁸¹ Magnus Hermansson Adler. 2014, s.221–225.

⁸² Magnus Hermansson, Adler, 2014, s.224–226.

⁸³ Magnus Hermansson, Adler, 2014, s.225–227.

⁸⁴ Robert B. Marks. 2002. *Den moderna världens ursprung*. Maryland, USA: Rowman & Littlefield, s.21.

⁸⁵ Robert B. Marks, 2002, s.21–23.

centrum, man ser sällan hur exempelvis afrikanerna ser på begreppet kolonialism, utan detta betraktas utifrån ett europeiskt perspektiv.

Gerd Baumann, skriver i sin bok att eurocentrism är det västerländska allmänmänskliga, där Europa är världens centrum som har kunnat bestämma sig över andra och har en överlägsen och dominant ställning i världen. I och med att västerlandet anses vara i världens centrum påverkar det individernas synsätt på världen och verkligheten.⁸⁶ Därmed menar Jonsson, att den västerländska individen måste reflektera över de premisser man lägger över sin etnicitet och identitet, där den västerländska individen måste förstå att samhället de lever inom är konstruerat. Denna konstruktion dock är inte en bild av världen, utan endast av västvärlden, som anses vara "hela världen".⁸⁷ Den västerländska människan måste alltså förstå att samhället den befinner sig inom är konstruerat och att den "verklighet" som den uppfattar, egentligen är en jätteliten del av den totala verkligheten i världen.

Eurocentrismen handlar alltså både om att överlägsna de västerländska och europeiska värderingarna till den enda "sanningen", samtidigt som man konstruerar västerlandet som en sanning i förhållande till andra delar av världen. Man har konstruerat västvärlden som den enda rätta vägen för att utvecklas på, vilket skiljer västvärlden från andra delar av världen och upphöjer västerlandets status och makt i förhållande till andra delar av världen.

Mekonnen Tesfahuney menar att eurocentrismen är ett verktyg för att bevara Europas och Västerlandets maktposition i den globala världsordningen. Det vill säga att genom eurocentrismen ordnar man världen i olika dikotomier, bland annat "Vi-och-dem", "Subjekt-och-objekt" och "Överordnad-underordnad". Dessa dikotomier organiseras utifrån egenskaper såsom biologiska och kulturella egenskaper som skapar en legitim ordning i världen. Därmed är dessa dikotomier ett verktyg att upprätthålla en överordnande maktposition för Västvärlden och Europa, genom ekonomiskt, kulturell, rasistisk och politisk underordning.⁸⁸

Kortfattat bygger eurocentrismen på ett synsätt över att Västvärlden och Europa sitter med den enda sanningen och att Västerlandet är de som har de rätta synsätten i förhållande till andra delar av världen. Detta skapar en överlägsen och dominerande maktposition, som Västerländerna intar i den globala

⁸⁶ Gerd Baumann. 1999. *The Multicultural Riddle. Rethinking National, Ethnic, and Religious identities*. New York & London: Routledge, s.65–67.

⁸⁷ Gerd Baumann, 1999, s.63–65.

⁸⁸ Mekonnen Tesfahuney,. 2001. *I globaliserad apartheid- Fästning, Europa, migration och synen på de Andra*, s.195.

världsordningen.⁸⁹ Tesafahuneys definition av eurocentrism går lite in på orientalismen, fast skillnaden mellan dem är att eurocentrismen analyserar etnicitet, medan orientalismen analyserar kulturen, däremot handlar både om att kategorisera individerna från olika världsområden i olika etnisk-kulturella-mönster. Detta går även orientalismen in på, Edward Said är grundaren till begreppet orientalism, han hade ett kritiskt förhållningssätt när det gäller västvärldens och Europas hållning och maktposition i förhållande till Öst, eller orienten, som han kallade dem för. Begreppet orientalism grundar sig på dikotomin vi-och-dem eller vi i förhållande till de, där ”dem” är det som vi inte är, där de definieras som ”Non-Europeans” (icke-europier) och ”vi” betraktas som ”de normala”, européerna.⁹⁰ Orientalismen visar ett förhållningssätt mellan vi-och-dem, där ”vi” betraktas som överlägsna och mer utvecklade än ”dem”. Öst betraktas alltså som den annorlunda och främmande som Västerlandet jämför sig med för att bekräfta sin maktposition. Anledningen till att orientalism är tillämpbar i denna uppsats är för att den visar ett förhållningssätt på relationen mellan öst och väst, ur ett kulturellt perspektiv, medan eurocentrismen visar det ur ett annat perspektiv. Dessa två begrepp går mot varandra, men både betraktar samma förhållningssätt, det vill säga, öst mot väst, där väst är i centrum och hur detta påverkar historiesynen och verklighetssynen. Därmed är dessa teorier tillämpbara att använda i denna uppsatsstudie.

5.3 Sammanfattning av teori

Teoriavsnittet i denna studie har baserats på historiedidaktikern Jörn Rüsen som behandlar historiedidaktikens kärncentra som är historiemedvetande och identitetsskapande, som även är denna studiens utgångspunkt. I denna del av uppsatsen har även definitionen av begrepp gjorts, såsom historiemedvetande, identitetsskapande och eurocentrism gjorts, vilket är användbara i studien som behandlar historielärares förhållningssätt till styrdokumentet vad gäller identitetsskapande och läromedlets eurocentriska perspektiv.

6.0 Metoddiskussion

I detta avsnitt presenteras de metoder samt material som studien förhåller sig till under undersökningsprocessen. En kartläggning utav metoderna samt avgränsningarna kommer att redovisas under följande underrubriker:

⁸⁹ Mekonnen Tesfahuney, 2001, s.194–196.

⁹⁰ Edward, Said. 2003. *Orientalism*. S.6–8.

6.1 Metodval: intervjuer

Metoden som denna forskningsstudien grundar sig på är muntliga källor i form av intervjuer. Intervjuer är en metod som fokuserar på människors erfarenheter och berättelser om ett skeende eller ett fenomen. Man kan använda sig utav muntliga källor som metod, i form av att intervjua lärares narrativa berättelser om ett fenomen.⁹¹ Genom muntliga källor kan man synliggöra det som inte synliggörs ibland annat offentliga arkiv, ”... allt går inte att undersöka med hjälp av de källor som finns i våra offentliga arkiv. Vissa händelser och företeelser, men kanske framförallt vissa gruppers perspektiv har inte dokumenterats i källorna”⁹². På så sätt, kan man genom muntliga källor ta del av en ny form av källmaterial som även inkluderar narrativa berättelser och erfarenheter kring ett fenomen. Det finns många källor, där man har använt sig av exempelvis hermeneutik för att göra en textanalys av exempelvis läroböcker. Däremot finns det inte så många forskningsstudier som fokuserar på hur exempelvis vissa aktörer, som lärare faktiskt handskas med detta. Därför är denna metod mest lämplig för denna forskningsstudie, då denna studie baserar sig på hur lärare kommer runt det glappet som finns mellan läromedel och läroplan? Många forskningsstudier har visat att den glappet finns, men färre studier finns om hur lärare faktiskt kommer runt det problemet. Men för att kunna göra detta krävs det en ny form av metod. Därför kan man använda muntliga källor som en metod för att synliggöra lärarens erfarenhet av detta fenomen.⁹³

6.2 Material & insamlingsmetod

De material som används i denna studie är den elektriska resursen zoom, där alla intervjuer hålls inom. Insamlingsmetoden som används för att samla in empirin på är genom ljudinspelning, därav krävs det en mobiltelefon i syfte att kunna spela in intervjun, för att sedan kunna underlätta transkriberingen som kommer att vara en insamling av all empiri och data som studien kommer att baseras på. Transkriberingen kommer därav vara grunden till dataanalysen som kommer att framställas i analysavsnittet av studien.

6.3 Urvalskriterier och avgränsningar

Avgränsningarna som har gjorts i studien är att intervjua tio lärare ur olika skolor i tre olika kommuner, i och med att undersökningsperioden är relativt kort och begränsad så är detta mest tillämpligt. De skolor som kommer att undersökas är utifrån tre olika kommuner, Botkyrka kommun, Järfälla kommun och Stockholm stad. Dessa tre kommuner ligger i helt olika områden i staden och det är därför intressant att undersöka om planeringen och undervisningen samt de urval de gör på ämnesstoffet är likadana eller

⁹¹ Lars Hansson & Malin Thor, 2006. *Muntlig historia*, s.4.

⁹² Lars Hansson & Malin Thor, 2006, s.22.

⁹³ Lars Hansson & Malin Thor, 2006, s.23–24.

inte, samt vad detta kan bero på. Skolorna har jag hittat genom att ha sökt på ”Gymnasieskolor i Botkyrka kommun”, eller ”Gymnasieskolor i Järfälla kommun” eller ”Gymnasieskolor i Stockholm stads kommun”. Därefter går jag in i kommunens hemsida, där har de gjort en lista med alla gymnasieskolor i kommunen. Efter att ha undersökt listorna, gick jag in i respektive gymnasieskolas hemsida. I hemsidan, under rutan ”kontakt” har vissa skolor gjort en lista med alla personal, allt från matvärdar, till lärare. Jag valde att maila alla lärare som undervisar i historia. De hemsidor som inte hade denna möjlighet, det vill säga, att de inte har en lista med alla personal, utan endast rektor, då mailades rektorn som själv hänvisade mig till historielärare. Dessa är de urvalen som gjordes i studien.

Det är tio lärare som kommer att intervjuas för att kunna få en insamlad empiri och datamaterial, för att sedan kunna kartlägga hur lärarna planerar sin undervisning utifrån det som står i styrdokumentet och det som finns i läromedlen och hur de kommer runt det glapp som finns emellan. I och med att det är tio lärare som intervjuas inom tre olika kommuner har fyra lärare i Järfälla kommun, tre lärare i Stockholm stadskommun och tre lärare i Botkyrka kommun intervjuats. Dessa intervjuer ger mig en bra grundlig kartläggning av svar som kan analyseras till denna uppsatsstudie, men som samtidigt är hanterbar och kan göras under 8–10 veckors tid.

6.4 Analysmetod

Forskningsstudien grundar sig på en narrativ analys. Ahrne & Svensson beskriver att i den narrativa analysen granskar man intervjupersonernas erfarenheter av ett fenomen, exempelvis intervjupersonernas erfarenheter av planering och genomförande av historieundervisning. Därav skall fokuset läggas på hur intervjupersonerna talar om sina erfarenheter i förhållande till ett fenomen / tema.⁹⁴ I den narrativa diskursanalysen fokuserar man på de narrativa berättelserna som intervjupersonen uttrycker om i intervjun. Detta eftersom det är i relation till den enskilda berättelsen om exempelvis erfarenheter i förhållande till ett fenomen / tema, som identitet skapas. Den narrativa analysen är därav passande till denna forskningsstudie, eftersom härigenom kan man granska intervjupersonernas handlingsätt och erfarenheter kopplat till studiens frågeställning. Denna analysmetod är passande till studiens metod eftersom det är genom en narrativ diskursanalys man får ta del av lärarens erfarenheter kring ett fenomen, såsom exempelvis deras erfarenheter och upplevelser av glappet som finns mellan läroplanen och läromedlen och hur de handskas med det. Därav är denna metod passande för studien, eftersom den fokuserar på självaste berättelsen som intervjupersonen yttrar i intervjun. Därefter kvalificerar man

⁹⁴ Göran Ahrne & Peter Svensson, 2015, *Handbok i kvalitativa metoder*, s.56–57.

intervjupersonens svar och narrativa berättelse för att undersöka om den är passande till forskningen och om det som skulle granskas verkligen är granskad? Härmed granskar man studiens validitet.

Metoden som kommer att användas vid analysen av undersökningsmaterialet som är lärarnas narrativa berättelser, är att tematisera frågeställningarna i denna uppsatsstudie. Tematiseringarna kommer att se ut på följande sätt:

- Historielärarnas förhållningssätt till glappet som finns mellan läroplanen och läromedlen, med fokus på eurocentriskt perspektiv.
- Historielärarnas förhållningssätt gällande identitetsskapande i det mångkulturella klassrummet.

Dessa två är de två huvudteman som denna uppsats grundar sig på. Däremot kommer det att tillkomma ytterligare punkter i både tematiseringarna, där jag kategoriserar svaren utefter centrala begrepp såsom eurocentrism, historiemedvetande, identitetsskapande och historiedidaktik. Ungefär så kommer det att se ut:

Analysdel 1

- Historielärarnas förhållningssätt till glappet som finns mellan läroplanen och läromedlen, med fokus på eurocentriskt perspektiv.

Lärarens syn på det eurocentriska perspektivet i historieundervisningen:

Lärarens syn på glappet mellan läroplanen och läromedlen:

Lärarens förhållningssätt till glappet, hur kommer de runt det problemet? Med fokus på historiedidaktik

- Historielärarnas förhållningssätt gällande identitetsskapande i det mångkulturella klassrummet.

Det mångkulturella klassrummet:

Historiemedvetande:

Identitetsskapande:

Analysdel 2:

Historiedidaktik och koppling till läroplan och styrdokument

Analysdel 3:

Koppling mellan undersökningsmaterialet och tidigare forskningsfält.

Kortfattat kommer första delen av analysen att analysera historielärares förhållningssätt till glappet och identitetsskapande, med koppling till studiens resultat och de centrala begreppen som presenteras i teordelen. Den andra delen av analysen presenterar lärarens förhållningssätt till styrdokument och läroplan, härigenom sker det en koppling mellan resultaten och bakgrundsavsnittet i studien. Slutligen, i den tredje delen av analysen kommer en koppling mellan denna studiens resultatet, i förhållande till de tidigare forskningarnas resultat att redogöras. Denna analysmodell kommer att användas vid analyserandet av undersökningsmaterialet för att underlätta för läsaren att förstå sammanhanget mellan det som analyseras kopplat till studiens tidigare avsnitt, i syfte att skapa en röd tråd i uppsatsen och en bättre förståelse för läsaren.

6.5 Källkritiska överväganden

Metoden som används i denna forskningsstudie är en kvalitativ metod, i form av muntliga källor.

Kvalitativ metod är tillämpbar vid observationer, analyser och intervjuer.⁹⁵ I och med att denna studie har muntliga källor – det vill säga – intervjuer som metod är denna forskningsstudien kvalitativ.

Intervjun kommer att spelas in med hjälp av en röstinspelningsapparat (mobiltelefon). Detta kommer sedan vara till grund för transkriberingen, som är ett verktyg för forskningens reliabilitet.⁹⁶ Man kontrollerar transkriberingsreliabilitet utifrån forskningsstudiens empiri, som är transkriberingen, det är även här studiens resultat redogörs. Empirins resultat kommer sedan att analyseras, diskuteras och jämföras med tidigare forskningen, i både resultatavsnittet, analysavsnittet och diskussionsavsnittet i denna studie. Härmed har studien en hög generaliserbarhet eftersom empiri resultaten används och redogörs i flera olika avsnitt, vilket även belyser en hög kvalitet på uppsatsen.⁹⁷ I och med att studiens empiri sedan kommer att jämföras med tidigare forskningsfält inom samma forskningsområde, så ökar även trovärdigheten samt kvalitén i forskningsstudien.

Men å andra sidan, kan man påverka svaren eller de narrativa berättelserna som uttrycks i intervjustudien. Bara av att skicka ett mail med vad intervjustudien kommer att behandla påverkar det

⁹⁵ Göran Ahrne & Peter Svensson, 2015, s.9.

⁹⁶ Göran Ahrne & Peter Svensson, 2015, s.62–63.

⁹⁷ Göran Ahrne & Peter Svensson, 2015, s.126–128.

som kommer att sägas i intervjun. Detta eftersom de lärare som väljer att delta i studien har oftast något att säga, de har något de vill dela med sig om, därför vill de delta. Intervjupersonen kommer anpassa sina svar utefter det, därav är detta problematiskt. Eftersom intervjuaren som har skapat intervjustudien och frågor till intervjun, lägger en struktur på vad intervjun kommer att behandla.⁹⁸ Därav måste intervjuaren som styr intervjun inte använda sig av så många styrande frågor, utan att ha öppna frågor, men som behandlar ett fenomen. Med hjälp av en intervjuguide kan intervjuaren även ändra frågans form, exempelvis till mer konkreta frågor om man inser att svaren som man får inte förhåller sig till självaste ämnet.

6.6 Forskningsetiska överväganden

De forskningsetiska övervägandena som finns i denna studie är att det som uttalas i intervjun presenteras anonymt i resultatavsnittet, intervjupersonerna kommer att presenteras som exempelvis "Lärare 1". Dessutom kommer intervjupersonerna som deltar i denna studie att få läsa igenom och skriva under ett samtyckesavtal. I samtyckesavtalet redogörs det forskningens syfte, samt de forskningsetiska överväganden, där det tydligt står att studien görs anonymt och att allt material som används i studien (som ljudinspelning och transkribering) kommer att raderas när studien blir godkänd. Dessutom, om de inte vill delta i studien kan de avbryta deras deltagande direkt. I samtyckesavtalet framgår det även att när studien är klarskriven kommer de få ett exemplar av den för att läsa igenom den och se hur deras svar har presenterats i resultatavsnittet. Samtyckesavtalet bifogas längst ner i dokumentet.

7.0 Undersökning & Resultat

I detta avsnitt kommer resultaten av intervjusvaren att presenteras och sammanställas. Upplägget i hur resultaten kommer att sammanställas kommer att basera sig utefter studiens frågeställningar, där 7.1 behandlar första frågeställningen om glappet mellan läroboken och läromedlen och 7.2 behandlar lärarens förhållningssätt till identitetsbildning och historiedidaktik. Det kommer även vara en del (7.3) som belyser lärarnas förhållningssätt till styrdokumentet i allmänhet. Slutligen kommer en sammanfattning av resultaten även att redovisas i slutet av detta avsnitt (7.4).

Det är totalt tio lärare som har blivit intervjuade. Jag kommer att kalla varje lärare som "L.1" (lärare 1) "L.2" (lärare 2) och så vidare vid presentation av deras intervjusvar. Svaren kommer att presenteras i

⁹⁸ Lars Hansson & Malin Thor, 2006, s.25–27.

form av blockcitat, däremot kommer alla ”ehmm” ”hmmm” ”ehhh” som finns i transkriberingen att tas bort, på så sätt är det endast deras svar utan alla suckar att presenteras i detta avsnitt. Svaren som presenteras i form av blockcitat är deras ordagranna ord.

7.1: Glappet mellan läroboken och läromedlen

I denna del presenteras intervju svaren gällande glappet mellan läroboken och läromedlen, dels lärarnas syn på glappet, dels vad de gör för att komma runt den. Dessutom kommer det att redovisas om lärarens syn på det eurocentriska perspektivet i historieundervisningen, då det är en del av denna forskningsstudie.

7.1.1 Lärarens syn på det eurocentriska perspektivet i historieundervisningen

Lärarens syn på det eurocentriska perspektivet i historieundervisningen är ett återkommande tema i intervjun, det är den centrala delen av självaste uppsatsen. Alla lärare framhävde att undervisningen och läromedlen i historieämnet är relativt eurocentriska. Detta kan man se av följande citat:

Läromedlen oftast Europa fokuserade. Även om undervisningen kanske behandlar Sudan så behandlas detta i koppling till väst. Så väst finns alltid med – för eleverna måste förstå sambandet till de – närhetsprincipen liksom.⁹⁹

Denna lärare hävdade att det endast inte är självaste innehållet som är eurocentriskt, utan även perspektivet den undervisas ifrån. Det vill säga, även om man undervisar om ett annat geografiskt område, kommer händelsen beskrivas ur ett eurocentriskt perspektiv. Just detta har andra lärare också framfört i intervjun. Ett exempel är följande:

När jag undervisar om exempelvis kolonialism, att jag ger ett annat perspektiv än just Europiskt, för Europa nämner att kolonialismen gynnar både delarna, både kolonin och kolonialmakten, men så ser fallet inte alls ut ur koloniernas perspektiv.¹⁰⁰

Just detta perspektiv om kolonialismen tar även denna lärare upp, på ett mer fördjupat och förklarande sätt:

Man förfinar kolonialismen. Det står att både Europa och de kolonierna gynnas av detta, där Europa gynnas genom resurser och kolonierna gynnas av att vi styr dem ekonomiskt och politiskt, men det visas aldrig vilka levnadsförhållanden individerna i kolonierna har, det visas inte hur

⁹⁹ Lärare 1: Järfälla kommun: 2022-10-12.

¹⁰⁰ Lärare 5: Botkyrka kommun: 2022-10-18.

dåligt ekonomiskt de har det och vilka arbetsförhållanden de har. Allt det negativa visas inte. Det är det jag menar med ”idealet”, Europas historia förfinas, allt som beskrivs är i förhållande mellan ”vi-och-dem”, det är mycket maktstrukturer som styr. Man vill inte förfula Europas historia, utan man förfinar den genom att visa hur ”vi” hjälper ”dem” och hur ”vi” är mer utvecklade än ”dem”. Detta är jag ganska kritiskt för – vi och dem perspektivet, vilket jag även genomsyrar i undervisningen. Alltså att all historia inte syns.¹⁰¹

Kortfattat är till och med beskrivningen av olika historiska händelser berättad utifrån ett eurocentriskt perspektiv, där man beskriver ett fenomen / händelse utifrån hur Europa ser på händelsen, eftersom det är det geografiska området vi lever inom. Detta lyfter denna lärare upp:

Som sagt är allt europafokuserad, då det är det närmaste vi har, det är liksom vårt geografiska område. Till och med världskrigen är europafokuserad, exempelvis tar vi inte upp i undervisningen vad det hände i Turkiet eller i Algeriet under världskrigen, utan det är mer vad som hände i USA, Frankrike, Ryssland, Bosnien mm. mer som ett ”Europa-krig.”¹⁰²

Denna lärare, liksom flera andra hävdar att undervisningen är eurocentrisk och att de historiska händelserna som beskrivs och tas upp i undervisningen är händelser som berör Europa och det närmaste geografiska området vi befinner oss inom.

Man kan säga att mycket av undervisningen i historieämnet i skolorna idag är eurocentriskt inriktade där fokuset ligger på Europa och väst vid beskrivning av historiska händelser eller fenomen. Många lärare hävdar att de använder sig utav ett eurocentriskt perspektiv för att skapa en form av en ram, något som man kan relatera sig till. Detta lyfter denna lärare upp:

Min poäng är att man genomför en form av ram för att ha en ram som man kan relatera sig till (...) ja men Kinas historia eller Afrikas historia är inget eleverna kan relatera till, utan det är Europa som de uppfattar som en veklighet, då har man åtminstone sig något att relatera sig till¹⁰³

På så sätt menar denna lärare att undervisningen i historia är eurocentriskt för att kunna relatera sig till den historien i och med att det är det geografiska området som vi befinner oss inom. Därmed skapar

¹⁰¹ Lärare 2: Järfälla kommun; 2022-10-14.

¹⁰² Lärare 2: Järfälla kommun; 2022-10-14.

¹⁰³ Lärare 9: Järfälla kommun; 2022-10-31.

man en ”ram” att förhålla sig till genom att undervisa ur ett eurocentriskt perspektiv, det vill säga något man kan relatera till. Detta lyfter även denna lärare upp:

Eleverna måste vara medvetna och kunna det geografiska området och kontinenten de bor inom, dess historia och även samtiden för att kunna utveckla en bra framtid, anpassad till principerna i det geografiska området. För exempelvis Europa och Asien har helt annorlunda principer, så det är viktigt att de ska kunna om Europa.¹⁰⁴

Undervisningen i historieämnet är eurocentriskt eftersom det är det geografiska området vi befinner oss inom och är därmed anpassad till de principerna som finns i Europa, vilket eleverna kan relatera sig till. Härmed är detta en förklaring till varför undervisningen är eurocentriskt, har många lärare påpekat.

7.1.2 Lärarens syn på glappet mellan läroplanen och läromedlen

Majoriteten av lärarna är medvetna om glappet som finns mellan läroplanen och läromedlen, gällande att läromedlen är eurocentriska och lyfter inte upp andra perspektiv, än ett eurocentriskt perspektiv. Samtidigt som läroplanen och styrdokumentet framhäver att det är viktigt att lyfta upp andra perspektiv och framhäva ett kulturhistoriskt perspektiv i undervisningen. Glappet är många lärare medvetna om, vilket man kan se på följande svar:

Jadå, det har jag märkt, det har vi alla märkt. I so-orienterade-ämnen-gruppen där vi diskuterar undervisning, har vi tagit upp detta flera gånger, att läromedlen inte täcker upp allt som står i läroplanen, utan den täcker upp ungefär 90% av den.¹⁰⁵

Är det så att man har läromedel och det uppkommer ett glapp där i förhållande till läroplanen, ja men då ska man försöka komplettera det med annat material (...) Men, att man också ska vara medveten. Det är ju de det handlar om.¹⁰⁶

Man kan se att läroböckerna är Europafokuserade. Det är alltid om Europas historia, eller kopplat till Europas historia. Exempelvis de stora delmomenten i historia, världskrigen och det kalla kriget. Ser man på världskrigen så är det mest baserat på vad det är som sker i de Europiska länderna

¹⁰⁴ Lärare 3: Botkyrka kommun: 2022-10-14.

¹⁰⁵ Lärare 1: Järfälla kommun 2022-10-12.

¹⁰⁶ Lärare 4: Stockholmstads kommun: 2022-10-17.

såsom Storbritannien, Tyskland, Italien, Storbritannien, men även USA. Man ser inte så mycket vad det är som sker i andra länder.¹⁰⁷

Härmed kan man säga att många av historielärarna är medvetna om glappet som finns mellan läroplanen och läromedlen. En av lärarna har till och med nämnt att hen började inse glappet mer när hen kritiserades av eleverna, vilket man kan se i följande svar:

Ja, alltså jag försöker ju fylla på vissa områden som jag märker saknas (...) Jag var inte så förr, alltså jag tänkte inte på det sättet. Jag blev kritiserad av mina elever. De gjorde att jag ändrade mitt synsätt, jag började anpassa mig efter dem. Men att inkludera andra delar av historien, det gjorde jag inte förr.¹⁰⁸

Med andra ord började denna lärare att inse glappet och göra något åt det när hen blev kritiserad från sina elever. Det är genom elevernas hjälp som läraren ändrade sitt tankesätt och började inse och göra saker som hen tidigare inte gjort.

I intervjustudien fanns det lärare som reflekterade och diskuterade just frågan om glappet mellan läroplan och läromedel. Lärarna reflekterade över att å ena sidan så finns det en glapp, men att det fortfarande inte är så stor. Detta kan man i följande svar:

Alltså både ja och nej. Jag tycker att både läromedlen och läroplanen är inriktad mer mot västvärlden och Europa. Man ser inte så mycket av det andra. (...) Så generellt, ser jag inte ett så stort glapp så, då mycket som behandlas är Europa. Men det står å andra sidan i läroplanen och styrdokumentet att undervisningen ändå ska innehålla kulturhistoriska indrag och att man ska undervisa om andra kulturer, i och med att vi bor i ett mångkulturellt samhälle. Ja, så där kan man märka en glapp (...), så både ja och nej på denna fråga¹⁰⁹

Det finns en glapp vad gäller en del av kursplanen, men det kan man komplettera med andra kurser. Men allt annat, 90% av läroplanen kan man ändå hitta i läroboken. Därför tycker jag personligen att man kan utgå ifrån det. Alltså läroboken.¹¹⁰

Enligt dessa lärares reflektioner menar de att det finns en liten glapp vad gäller det kulturhistoriska perspektivet som skall inkluderas i undervisningen, men att de stora delarna av läroplanen finns

¹⁰⁷ Lärare 5: Botkyrka kommun: 2022-10-18.

¹⁰⁸ Lärare 10: Botkyrka kommun 2022-11-02.

¹⁰⁹ Lärare 2: Järfälla kommun: 2022-10-14.

¹¹⁰ Lärare 6: Järfälla kommun: 2022-10-20.

tillgängliga i läroböckerna och därmed är glappen inte så stor. Det fanns till och med en lärare som inte hade insett glappet. Detta var svaret jag fick i intervjun:

”Vilket glapp? Finns det någon glapp? (...) Jag tror inte att skolan skulle köpa in böckerna om de inte var tillräckligt bra och om de inte hade alla delmoment. Dessutom tror jag inte att de ens fick säljas som läroböcker om de inte har alla delmoment. Så jag antar att allt som står i kursplanen belyses i läroboken.”¹¹¹

Denna lärare hade inte insett glappet som fanns mellan läroplanen och läromedlen, då hen menar att det som står i kursplanen och läroplanen belyses i läroboken. Härmed kan man uppnå ett resultat att läroplanen också är eurocentrisk i sig, även om en del av den inför det kulturhistoriska perspektivet.

7.1.3 Lärarens förhållningssätt till glappet, hur kommer de runt det problemet

Det var många lärare som insåg glappet mellan läroplanen och läromedlen, dock hade flera av de olika sätt att handskas med det problemet. Några lärare började inkludera flera händelser i samband med den tidsperiod / händelse de arbetar med. Exempelvis:

Jag brukar inkludera liknande händelser (...) Exempelvis om folkmord – det står främst i läroplanen att förintelsen skall undervisas som folkmord på en detaljerad nivå, här har jag några gånger försökt jämföra det med andra former av folkmord som har skett, exempelvis folkmord i Armenien, Jugoslavien, Rwanda, Kambodja och så. Därför brukar jag ha en hel serie om folkmord, när vi väl talar om folkmord, då försöker jag att inte bara nämna en liksom – förintelsen – utan även andra folkmord som inte synliggörs i läromedlen, för de är lika viktiga att ta upp tycker jag. Så när jag märker att läromedlen inte räcker till när det gäller innehåll och synlighet då fyller jag på det själv.¹¹²

Men kort sagt, så balanserar jag min undervisning. Jag tar in både från Europa och världen, vilket jag försöker få med i alla delmoment. I forntiden kan man ta in, det är enklare (...) genom forntida Rom och forntida Grekland men även om forntida Kina, Egypten och Persieriket. Babylon och Osmanska riket då de var makthavarna under den tidsepoken. Men i andra delmoment, såsom

¹¹¹ Lärare 7: Stockholmsstadskommun: 2022-10-20.

¹¹² Lärare 1: Järfälla kommun: 2022-10-12.

världskrigen så är det Europafokuserad och det är så mycket händelser som händer, så man kan inte inkludera så enkelt andra delar av världen.¹¹³

Efter kritiken började jag göra om planeringen faktiskt, jag började inkludera andra delar av historien. Jag ville anpassa mig till elevgruppen, men samtidigt synliggöra det som inte är synligt, det som är utanför Europa (...) Så jag tog in Palestina-Israel konflikten, folkmordet där och så vidare. I efterkrigstiden – delmomentet, som jag förr hade på 2 veckor, har jag nu i nästan 1,5-2 månader, för jag går in exempelvis i arabvåren, och går in till varför det blev dessa protester, då gick jag in i alla arabländernas kultur och historia för att förstå grunden till problemet.¹¹⁴

Dessa lärare inkluderade flera händelser som är relaterade till den tidsperioden eller händelsen som de undervisar om, ett exempel kan vara forntiden eller efterkrigstiden. Däremot fanns det andra lärare som inte hann ta in flera händelser relaterat till en tidsepok, utan tog in andra perspektiv att se på en historisk händelse ifrån. Ett exempel på detta är:

Man tar bara upp ett perspektiv, ur ett europeiskt perspektiv, vilket inte är hela sanningen, eller historien. En händelse kan betraktas som olika ur två olika perspektiv. Exempelvis om jag och du nu skulle betrakta en bild eller föremål i ett museum skulle vi se det på två helt olika sätt, då din synpunkt påverkas av din kultur, erfarenheter, förförståelse med mera, detsamma gäller min synpunkt. Det är exakt samma sak med historien man har olika synpunkter på historiska händelser och skeenden beroende på vart ifrån, eller vilket geografiskt område man ser detta ifrån och hur kulturen kan prägla våra synsätt (...) Men det tror jag att det kommer i och med att jag har tidigare läst in mig på kulturhistoria, vilket har gjort att jag har många kunskaper om det. Därför blir det enklare för mig att koppla olika händelser eller skeenden till andra perspektiv.¹¹⁵

Det står ju väldigt tydligt i läroplanen att man ska förhålla sig till andra delar än Europa, men samtidigt tänker jag att det viktigaste tänker och tycker jag är ju kanske att ifrågasätta sin bild av Europa (...) När man berör Romarriket så brukar jag nämna att Europa, eller det vi uppfattar som vår värld är inte det som uppfattade som vår värld då. Det vill säga, det som romarna uppfattade som sin värld då, som håller sig från medelhavet ända upp till Ukraina och ända till Egypten och Marocko, Palestina och så, det där var Romarriket och Romarriket gjorde inga skillnader på Afrika och Asien på det sättet, de var ju allt. Det där var ju Romarriket för de i den tiden, men det är ju

¹¹³ Lärare 3: Botkyrka kommun: 2022-10-14.

¹¹⁴ Lärare 10: Botkyrka kommun: 2022-11-02.

¹¹⁵ Lärare 5: Botkyrka kommun: 2022-10-18.

inte Rom idag. Så den bilden försöker jag förmedla. Att den tidsepoken som berörs då, är inte den som vi ser idag.¹¹⁶

På så sätt försökte dessa lärare att förklara en och samma händelse fast ur ett annat perspektiv för att synliggöra andra perspektiv på en historisk händelse. Detta skulle även utveckla förmågan för källkritik, då man ser på saker och ting ur ett större perspektiv. Man får ett allsidigt synsätt. Härigenom börjar man se på saker och ting ur olika perspektiv och lär sig att ifrågasätta kunskaper som man redan har.

Det fanns lärare som använde eleverna som en resurs för att kunna inkludera ett kulturhistoriskt perspektiv i det mångkulturella klassrummet. Det de gjorde var att låta eleverna själva välja en historisk händelse som de sedan skulle presentera. Detta kan man se på följande svar:

Jag skulle jättegärna vilja undervisa om allas kulturer, men som jag sa tidigare, det är nästan omöjligt, då det inte finns tid och det finns mycket annat som jag behöver undervisa (...) Därför har jag valt att ha det genom ett självständigt arbete de sista veckorna i maj, för att på så sätt väljer eleverna själva det land de vill undervisa om, eller den historia de vill undervisa om. Och i och med att alla, eller nästan alla väljer sitt egna land, så lär sig ändå alla om varandras länder, i och med att det är en muntlig presentation.¹¹⁷

Jag har inte lyckats få en bra lösning på riktigt. Jag har tänkt att i vår i alla fall så tänker jag vika ett avsnitt, kanske inte sist, men i alla fall under vårterminen, jag håller på i ett år, sen under vårterminen liksom får eleverna gå in med egna önskemål kanske eller alternativt ge de i uppdrag att leta delar av världen vars historia vi inte har jobbat med liksom.¹¹⁸

Dessa lärare hinner inte med att ta in flera perspektiv eller händelser och använder därmed eleverna som resurs för att främja ett kulturhistoriskt perspektiv i undervisningen, genom att låta eleverna välja den händelse eller fenomen de tycker är intressant för dem. Många av dessa elever väljer oftast sitt eget hemland, eller det land de är intresserad av, vilket ger ett nytt perspektiv i historieundervisningen.

Det finns andra lärare som inte heller hinner ta in några andra perspektiv eller händelser än det som står i läroboken och utgår oftast efter läroboken i helhet. Detta kan man se i följande intervjuvar:

¹¹⁶ Lärare 9: Järfälla kommun: 2022-10-31.

¹¹⁷ Lärare 2: Järfälla kommun: 2022-10-14.

¹¹⁸ Lärare 8: Stockholmstads kommun 2022-10-31.

Alltså, ärligt talat förhåller jag mig helt och hållet på boken. Jag är fullt medveten om att den är eurocentrisk och att den är skriven ur ett europeiskt perspektiv, då allt är förfinat och man har gjort stoffurval där man endast visar vissa delar av historien och inga negativa delar vad gäller Europa och så vidare. Men samtidigt, finns det en mening att skolan har valt den boken, det finns en mening bakom att nästan alla läroböcker innehåller samma saker. Meningen med den är ju att vi bor i Europa, vi bor i Sverige, vi vill se det som är nära oss geografiskt, vi vill se och förstå det som finns i vår närhet. Hur skulle det exempelvis gynna oss att läsa om, jag vet inte, Chiles historia?¹¹⁹

Jag kör på det upplägget som boken har. Där jag går in i alla epokindelningar fram till efterkrigstiden och idag. Och i vissa avsnitt som världskriget, kalla kriget och så vidare så kopplar man till världen. I andra delar är det Europa och Sverige som är i fokus. Och det är för att det är här vi bor, det är den platsen vi bor i och det är dess historia vi ska kunna.¹²⁰

Mitt val av att arbeta främst med Europas historia utifrån en traditionell epokindelning, är att jag ser att eleverna har en ram att förhålla sig till¹²¹

Dessa lärare använde sig av läroboken och är medvetna att boken redovisas ur ett eurocentriskt perspektiv. Anledningen till att de förhåller sig till läromedlen och till det eurocentriska perspektivet är dels för att eleverna ska ha en ram att förhålla sig till, då de kan relatera till Europas historia, dels då eleverna bör kunna mest om det geografiska området dem befinner sig inom.

7.2: Historiedidaktik och identitetsbildning

I denna del presenteras intervjustvaren kring lärarnas historiedidaktik och förhållningssätt kring identitetsbildning och historiemedvetande i det mångkulturella klassrummet.

7.2.1 Det mångkulturella klassrummet

Dagens skolor är mångkulturella. Lärare står och undervisar i mångkulturella klassrum, vilket leder till att de måste anpassa sig till elevgruppen. Ett exempel som kom upp i intervjustudien är att inkludera elevintresset i undervisningen, men samtidigt ta in andra perspektiv på händelser än det som synliggörs. En lärare framhävde att hen förklarade att Sverige blev till den Sverige vi är i nu, på grund av den kulturella mångfalden. Detta är det läraren sade ordagrant:

¹¹⁹ Lärare 6: Järfälla kommun: 2022-10-20.

¹²⁰ Lärare 7: Stockholmstads kommun: 2022-10-20.

¹²¹ Lärare 9: Järfälla kommun: 2022-10-31.

Sverige skulle inte vara Sverige om vi inte hade haft invandring, det brukar jag lägga in. Exempelvis tittar vi längst tillbaka så kom det tyskar in i Sverige på medeltiden, sen har det kommit lite av varje och sen har vi haft migration. Och man kan ju bara ha det som ett tema faktiskt, för under hela 1800-talet var det många i Sverige som flydde till andra land. För Sveriges största stad i den tiden var Chicago, det var där alla svenskarna nästan bodde. Sedan att man tar in olika invandringar som har skett genom tiden, allt från arbetskraftinvandring till asylinvandring. Det är ju saker som man kan ta in i undervisningen och det försöker jag göra så gott som jag kan.¹²²

Läraren försöker i det mångkulturella klassrummet att framföra att invandringen har lett till att Sverige har utvecklats och blivit det land som den är idag. På så sätt får eleverna även bättre synsätt på hur samhället och samhällsprinciperna idag har utvecklats från tidigare skeenden.

Många lärare i intervjustudien menade att elevintresset i det mångkulturella klassrummet är det viktigaste att förhålla sig till. En lärare lyfte upp att det kan räcka om man låter eleverna diskutera om en historisk händelse, för det är genom denna diskussion intresset väcks upp och det är härigenom man lär sig som bäst. Detta sa läraren under intervjuens gång:

Många av klasserna jag har är ganska öppna för diskussion och diskuterar ganska mycket i lektionerna. Jag brukar helt ärligt låta dem prata och diskutera, för jag ser detta som en del av utvecklingen. De diskuterar, ser in nya perspektiv, blir mer öppensinnade, de får tid att reflektera och se på saker ur olika synsätt, detta är en utveckling inom den personliga förmågan. (...) Exempelvis om vi pratar om en historisk händelse, så kan de direkt lyfta upp en diskussion om exempelvis just den händelsen. Det kan börja med en fundering som sen utvecklas vidare till en diskussion, amen, exempelvis varför synliggörs just detta ur ett annat perspektiv? (...) Då låter jag diskussionen flyta på, jag lär mig själv ibland också, även om många lärare inte påpekar det, så lär man sig av sina elever, eller jag gör det i alla fall.¹²³

Denna lärare menade att en diskussion kan väcka ett intresse. Diskussionen hjälper även till att se på olika händelser ur olika perspektiv, då alla i det mångkulturella klassrummet kommer att diskutera och reflektera över ett fenomen med sina förkunskaper och erfarenheter över det fenomenet. Härmed bidrar man till ett mångkulturellt samtal och diskussion.

¹²² Lärare 9: Järfälla kommun: 2022-10-31.

¹²³ Lärare 10: Botkyrka kommun: 2022-11-02.

Samma lärare lyfter upp att det är viktigt att fostra alla elever till det mångkulturella samhället. Det är viktigt att få de att förstå hur samhället fungerar innan de kommer in i det efter studierna, det är viktigt att de har en allsidig kunskap och kan vara källkritisk i sitt handlande. Detta lyfter läraren upp i intervjun vid upprepade tillfällen;

Man lägger mer tid åt kunskapsuppdraget, för det är genom det elevernas kunskaper bedöms och det är genom det de kan sen fortsätta till högskola och bilda en framtid. De slängs ut till samhället och dess principer och normer, utan att förstå upp till hundra, vad det egentligen innebär. Därför är det viktigt med fostransuppdraget (...) I gymnasiet förbereder vi dem till universitetet, till arbetslivet – det är ett helt annat fostransuppdrag, det är i den stadiet de också utvecklas som mest – här sker identitetsutvecklingen, den är också en del av fostransuppdraget. Vi ska fostra elever som kommer kunna bära på samhället, som ska förstå samhället och inte bara slängas in i den¹²⁴

Härmed menar läraren att det är viktigt att eleverna har kunskaper om det mångkulturella samhället och dess principer innan de kommer ut i samhället och arbetslivet i framtiden. Det är lärarens uppdrag att fostra eleverna att kunna bära och utveckla på samhället.

7.2.2 Historiemedvetande

Historiemedvetandet är en central och grundläggande del inom historiedidaktiken. Eleverna kan utveckla ett historiemedvetande genom att förstå sambandet mellan dåtiden-nutiden- och framtiden. Det vill säga hur de dåtida händelserna har utvecklat samtidens samhälle och principer, detta i syfte att utveckla en förståelse för nutiden och få ett perspektiv på framtiden. Just historiemedvetandet var något som återkom i intervjun flera gånger av alla lärare: Några få exempel är följande:

Historiemedvetande genom elevernas intresse:

Fångar man elevernas intresse kommer eleverna vara mer nyfikna i att undersöka det förflutna för att förstå samtiden och nutidens samhällsstrukturer, vilket ger de insikter i att förstå hur framtiden kommer att kunna se ut, genom att titta på dåtiden och nutiden och utvecklingen emellan. På så sätt genom att de får välja en historisk händelse eller fenomen så kommer man kunna skapa ett historiemedvetande också, då man får en djupare förståelse om sambandet mellan dåtid-nutid- och framtid (...) Själva historiemedvetandet är en del av identitetsformningen, för härigenom lär eleverna sig att de är med och skapar historien, det vill säga, såsom människorna förr i tiden

¹²⁴ Lärare 10: Botkyrka kommun: 2022-11-02.

medverkade för att skapa dagens samhälle, skall de medverka för att skapa framtiden – då ser de sig själv som historieskapare.¹²⁵

Historiemedvetande genom undervisning:

Eleverna måste få en förståelse kring det som är här nära dem, de kommer ju bära på Sveriges samhälle i och med att de är den nästkommande generationen och behöver därför veta mest om Sveriges och Europas historia, för genom att de känner till landets historia, kommer de förstå samtiden och genom lärdomar av historien kommer de även att veta hur de kommer kunna förbättra framtiden.¹²⁶

I varje delmoment inkluderar jag Sverige, för det är det land vi bor i och det är här den framtida generationen. (...) För att förstå samhället idag på ett mer djupgående sätt (...) krävs det en berättelse om dess historia - om dåtiden för att förstå samtiden och kunna skapa en bättre framtid, genom att exempelvis använda sig av rörelser och protester för att stå mot orättvisa, eller för att inte göra misstag som man gjorde i historien – för att göra framtiden mer skinande. Även här kommer historiemedvetandet in – förhållandet mellan dåtid-nutid- och framtid.¹²⁷

Eleverna får en djupare förståelse kring dåtiden, genom mer fördjupning i tidsepoken, genom att veta att samtidens principer, nutidens samhällsnormer och förhållningssätten idag är på grund av alla dessa rörelser och med mera. På så sätt lär vi eleverna att om det exempelvis sker något orättvist i dagens samhälle, att de ska kunna stå upp för sina rättigheter, för att skapa en bättre framtid med demokrati. Det är därför yttrandefriheten blev en lag, och så vidare. Här främjas även historiemedvetande – genom att förstå förhållandet mellan dåtid-nutid-och framtid.¹²⁸

Lärarna menar att genom att förstå förhållandet mellan dåtid-nutid- och framtid kommer man utveckla en historiemedvetande, som är en central del av historiedidaktiken och identitetsbildningen, vilket vi kommer in i nästa del.

7.2.3 Identitetsskapande

Att skapa en historisk identitet är ett ytterligare essentiellt moment i historiedidaktiken. Det hänger ihop med historiemedvetandet på flera sätt, vilket vi kan se genom följande svar från intervjun:

¹²⁵ Lärare 2: Järfälla kommun: 2022-10-14.

¹²⁶ Lärare 1: Järfälla kommun: 2022-10-12.

¹²⁷ Lärare 2: Järfälla kommun 2022-10-14.

¹²⁸ Lärare 5: Botkyrka kommun: 2022-10-18.

Fångar man elevernas intresse kommer eleverna vara mer nyfikna i att undersöka det förflutna för att förstå samtiden och nutidens samhällsstrukturer, vilket ger de insikter i att förstå hur framtiden kommer att kunna se ut, genom att titta på dåtiden och nutiden och utvecklingen emellan. På så sätt genom att de får välja en historisk händelse eller fenomen så kommer man kunna skapa ett historiemedvetande också, då man får en djupare förståelse om sambandet mellan dåtid-nutid- och framtid (...) Själva historiemedvetandet är en del av identitetsformningen, för härigenom lär eleverna sig att de är med och skapar historien, det vill säga, såsom människorna förr i tiden medverkade för att skapa dagens samhälle, skall de medverka för att skapa framtiden – då ser de sig själv som historieskapare.¹²⁹

Men identitet skapas också när eleverna vet att de är en del av en process. Alltså genom att undervisa om det förflutna, kommer de få ett perspektiv och en djupare förståelse om samtiden genom att kolla på sammanhanget dåtid-nutid. Härigenom för vi ju fram att det är samma sak nu. Vi är i nutid nu, men vi skapar en framtid, vi skapar en framtid som för kommande generationen kommer vara en dåtid. Då kommer eleverna se sig själva som historieskapare, man skapar en framtid för sig själv men samtidigt en historia för den kommande generationen, för våra barn och barnbarn exempelvis. Bara där utvecklar vi identitetformning genom historieämnet.¹³⁰

Jag tror att 2020-talet har varit ett riktigt bra decennium, vi ligger fortfarande på 2022, men har lärt oss jättemycket, vi vet redan vilka avtryck på historien vi har lämnat bakom oss, jag menar BLM, Corona, maktskiftet, Ukraina-Ryssland, att Sverige gick med i NATO, herregud något helt nytt i historien, allt detta är en historia. Allt som vi lever i nu, är en historia för vår framtida generation och bara av att förstå det, tror jag säger mycket om en identitetsutveckling, man ser sig själv som en medskapare av historia.¹³¹

En lärarna tog även upp att en av eleverna den historiemedvetandet kan utveckla en historisk identitet, genom att koppla dåtiden och nutiden och se sin egna historia i det. Denna lärare berättade följande:

För ett par år sedan hade jag undervisning i historia på byggprogrammet och då var det en kille som hade kommit hit. Han kom ursprungligen från Afghanistan och kom resan hit från Afghanistan till Irak och så vidare. Han var mycket duktig kille när det gäller många saker, inte bara det praktiska. Och detsamma gäller det historiska. Och när vi pratade om den industriella revolutionen och arbetsförhållanden och så, då kunde han koppla själv till sin egna historia, sitt

¹²⁹ Lärare 2: Järfälla kommun: 2022-10-14.

¹³⁰ Lärare 5: Botkyrka kommun: 2022-10-18.

¹³¹ Ibid.

egna bakgrund och identitet, saker från sitt eget liv. Exempelvis saker som vi läser nu, amen det här hände för 200 år sen här i Europa, det kunde han här och nu säga, det här har jag varit med om. Så, på så sätt kan det ske en identitetsformning (...) Det intressanta här, är att han kunde se en historisk händelse och kolla på hans egna händelse och historia och koppla de ihop, amen det här är en historisk händelse, här är mitt liv, det är samma upplevelser.¹³²

Den här läraren menar att man bildar sin identitet genom att koppla sin egen historia med det vetenskapliga ämnet historia.

Men å andra sidan utvecklar man en identitetsbildning genom att anpassa sig till eleverna och främja en undervisning anpassat till deras kulturella bakgrund, för att utveckla en identitetsbildning. Detta kan man se i följande svar från intervjun:

Att undervisa om elevens kulturella bakgrund och anpassa sig till den är super super viktigt. Det är en del av identitetsutvecklingen. De skapar en identitet utifrån där de kommer och där de tillhör. Det är en del av identiteten. Exempelvis jag, jag har rötter från Spanien, detta påverkar ju min identitet, vem jag är som person och så vidare, för jag bär på kulturen. Kulturen finns inuti mig liksom. Så ja, det är viktigt för identiteten.¹³³

Kulturell identitet är viktig (...) Exempelvis när jag undervisade om forntiden i början av terminen, var det en från Pakistan som undrade hur hennes land såg ut under forntiden, då sökte jag upp det och förklarade kort på några minuter att det var så och så. På så sätt inkluderar du eleverna och det hjälper till med identitetsskapande. Det är viktigt att de har tillräckligt med kunskap om deras egna land, för det är en del av identitetsskapandet.¹³⁴

Dessa lärare menar att kulturell bakgrund och historia är en del av identitetsskapandet. Det finns dock vissa lärare som menar att denna typ av identitetsbildning är svår, komplicerad och nästan omöjlig i och med att det är flera elever med olika etniska bakgrunder i ett och samma klassrum, det är svårt att undervisa om alla. Dessa lärare menar att det finns andra sätt att utveckla en historisk identitet på. Exempel på detta synsätt ser vi här:

¹³² Lärare 9: Järfälla kommun: 2022-10-31.

¹³³ Lärare 10: Botkyrka kommun: 2022-11-02.

¹³⁴ Lärare 3: Botkyrka kommun: 2022-10-14.

Det är ett stort dilemma, då det är så många kulturer i ett och samma klassrum är det nästan omöjligt att anpassa sig till alla. Men jag skulle nog säga att mycket av detta får man med sig hemifrån, från familj, släkt eller vänner. Det uppkommer säkert sådana diskussioner när man reser till sitt hemland, eller så går man till historiska platser, historiska museum mm, som gör att de lär känna sitt land mer. Sedan kommer de hämta med sig dessa tankar till klassrummet och säga det, sen får jag som en lärare lägga till små tillägg här och var liksom.¹³⁵

Det är ju så att historia ämnet är ett vetenskapligt ämne (...) Man kan sitta och tycka och tänka mycket och diskutera om en händelse, men för att få upp denna vetenskapliga nivån på ämnena så är det inte helt lätt att få in identitet i det här. Utan det blir mer att man får titta på det som ett studieobjekt, så att säga (...) I religionsämnet, det står mycket tydligt i religionsämnet att man exempelvis ska väldigt mycket jobba med religiös identitet. Det blir inte helt och hållet kopplat till elevernas identitet, utan där får man se vad kan det innebära att ha en identitet.¹³⁶

Lärarna menar alltså att historieämnet är ett vetenskapligt ämne och att det är svårt att skapa denna typ av identitetsbildning. De främjar att det är enklare att göra det i andra ämnen, såsom religionskunskap.

7.3 Lärarens förhållningssätt till styrdokumentet

I denna del presenteras lärarens förhållningssätt till styrdokumentet och läroplanen. Här kan man se att alla lärare utgår från styrdokumentet och läroplanen och att vid planering av ett delmoment eller undervisning vänder de sig till läroplanen och styrdokumentet. Detta kan man se på följande intervjusvar:

Det första jag gör är att kolla på läroplanen och kunskapskraven – det vill säga, vad är det jag ska lära ut om och vad är det eleverna ska kunna. Sedan kollar jag på varför jag ska göra det – varför är detta viktigt, det vill säga varför är exempelvis antiken viktig för eleverna att kunna? Därefter när jag har tagit in det och fått en själv en förståelse så går jag in i det viktigaste – det vill säga hur ska jag göra det, hur ska jag undervisa om dessa delmoment, vad ska jag förhålla mig till, har jag tillräckligt med material? Kan jag anskaffa mig andra resurser med mera.¹³⁷

Alla lärare gav liknande svar, men alla förhåller sig i första hand till styrdokumentet och läroplanen vid planering av en undervisning eller delmoment i historieämnet.

¹³⁵ Lärare 1: Järfälla kommun: 2022-10-12.

¹³⁶ Lärare 9: Järfälla kommun: 2022-10-31.

¹³⁷ Lärare 6: Järfälla kommun: 2022:10:20.

En av lärarna från Botkyrka kommun hade varit med när gymnasieläroformen infördes och var med och arrangerade de och deltog i konferenser 2011. Hen menar att förhållningssättet till styrdokumentet har sett olika ut från början tillskillnad från idag. Detta kan man se på följande intervjusvar:

Idag bor vi i ett mer mångkulturellt samhälle och behöver fylla på vissa delar själva, även om de exempelvis inte står med i läroplanen, vi måste liksom anpassa oss till elevgruppen och basera undervisningen efter deras intresse i förhållande till läroplanen såklart.¹³⁸

Denna lärare menar alltså att styrdokumentet inte är uppdaterade och behöver uppdateras och att ibland behöver lärarna själv fylla på vissa områden för att kunna anpassa sig till elevgruppen på bästa sätt. Samma lärare nämner även att det kommer att ske ändringar i läroplanen. På följande sätt uttryckte läraren sig:

Jag misstänker att med den typen av politiska läget som vi befinner oss i nu så antar jag att man så småningom kommer att tyvärr få bort allt sånt. Man kommer att ta bort allt som handlar om olika identiteter och mångfald och allt som handlar om det (...) Så jag tror att vi måste börja förbereda oss att kanske försvara dessa positioner, om vi tycker som lärare att detta är relevant, då måste vi hitta nya sätt med de styrdokument som kommer så småningom.¹³⁹

Denna lärare menar att det kan förekomma ändringar i läroplanen och att lärarna måste vara förberedda på det, för det kan ändra undervisningens innehåll och fokus.

Det var många lärare som klagade på hur mycket det är de skall förhålla sig till i styrdokumentet och att det är en begränsad undervisningstid i historieämnet. Många av lärarna prioriterar därmed vissa delar mer än andra delar av läroboken, för att det är mycket innehåll som skall inkluderas i undervisningen. Här kommer det följande klagomål av två lärare:

Men jag är inte så nöjd med läroplanen och läromedlen, speciellt ämnesplanen för historia (...) man har en massa saker i ämnesplanen att hinna med, det känns som att man har slängt in allt tänkbart att undervisa om för att... ja allt ska med. Allt är viktigt. Då blir det lite av allt och då blir allting dåligt.¹⁴⁰

¹³⁸ Lärare 5, Botkyrka kommun: 2022-10-18.

¹³⁹ Lärare 5, Botkyrka kommun: 2022-10-18.

¹⁴⁰ Lärare 5, Botkyrka kommun: 2022-10-18.

Det så mycket innehåll som ska med i undervisning, så man hinner inte heller ta in jättemycket då historia är jätte brett. Det är mycket som har hänt i historien och om vi vill ta in allt, räcker det inte ens om alla ämnen i skolan skulle vara historia.¹⁴¹

Nästan alla lärare klagade på kraven om undervisningsinnehåll i läroplanen och styrdokumentet. De skyllde på att det är på grund av dessa krav som gör att man prioriterar vissa delmoment mer än andra och inte inkluderar ytterligare perspektiv för att få en allsidig syn på historien. Därmed är det många lärare som inte kan efterfölja styrdokumentet helt, utan utgår endast utifrån de stora dragen där som även finns med i läroböckerna. Ett exempel på detta kommer upp i svaret nedan:

I historia 1 b, ska man ta fram 30 olika saker och där har man till slut valt att arbeta eurocentriskt utifrån en traditionell epokindelning.¹⁴²

Det var många andra lärare som uppkom med samma kommentar i intervjun.

7.4 Sammanfattning av resultatet

Avslutningsvis kommer resultaten av intervjustudiet att sammanfattas i två kortare delar, där det ena sammanfattar lärarnas syn och hantering av glappet mellan läroplan och läromedel. Den andra delen sammanfattar lärarnas förhållningssätt till identitetsbildning och historiemedvetande. I slutet av sammanfattningsdelen görs en koppling till styrdokumentet.

7.4.1 Sammanfattning av lärarens syn och hantering av glappet

Å ena sidan var det några lärare som är medvetna om glappet och försöker komma runt problemet genom att inkludera andra perspektiv och synsätt på historiska händelsen eller fenomen. Andra lärare inkluderar istället andra osynliga historiska händelser som är relaterade till en viss tidsepok eller till vissa historiska händelser. Exempelvis om man skall undervisa om förintelsen så jämför man det med andra folkmord som har ägt rum runt om i världen såsom folkmordet i Rwanda. På så sätt, genom att inkludera andra perspektiv eller andra historiska händelser så kommer man runt det problemet. Men å andra sidan fanns det lärare som menade att även läroplanen är till en stor del eurocentrisk, därav menar de att glappen inte är så stor, eftersom det bara är en del av läroplanen som inte syns i läromedlen, vilket är det kulturhistoriska perspektiven. Därmed anser dessa lärare att det inte finns så stort glapp och gör därför inget åt att komma runt glappet. Det fanns också lärare som inte hade tid att inkludera andra

¹⁴¹ Lärare 2: Järfälla kommun: 2022-10-14.

¹⁴² Lärare 5, Botkyrka kommun: 2022-10-18.

historiska händelser eller perspektiv, utan de utgick utefter läromedlen. Däremot inkluderade de ett litet avsnitt i slutet av kursen, där eleverna själva fick välja en historisk händelse att presentera om.

7.4.2 Sammanfattning av lärarens förhållningssätt till identitetsbildning i det mångkulturella klassrummet

Å ena sidan var det lärare som menade att identitetsbildningen är kopplad till historiemedvetandet och att det är genom att man utvecklar en förståelse på förhållandet mellan dåtiden-nutiden- och framtiden som man kan utveckla en identitetsbildning. Detta eftersom när man granskar andra individers rörelser och handlingar för att utveckla det samhället vi lever inom idag, kommer eleverna att utveckla en förståelse till samtiden, samtidigt som de ser sig själva som historiemedverkare och att de skapar historia för den framtida generationen. Härmed skapas en historisk identitet. Men å andra sidan menar vissa lärare att kunskap om den kulturella bakgrunden är essentiell för en identitetsbildning och att den kulturella identiteten påverkar individens handlingar, synsätt, tolkningar och tänkande på olika perspektiv och därför behöver man ha koll på detta. Det fanns även lärare som menade att identitetsbildningen sker genom att ha tillräckligt med kunskaper om det landet man bosätter sig inom i nuläget och dess geografiska område. Detta eftersom man ser sig själv som en person som kommer att bära på detta samhälle och skapa en bra framtid för den kommande generationen. Detta gör att eleverna kommer känna att de har en viktig roll i samhället som aktörer, vilket också är en del av identitetsbildningen.

Sammanfattningsvis kan man också framställa att lärarna förhåller sig till styrdokumentet till en stor del, det är det första steget de gör vid planering av en undervisning eller delmoment. Däremot förekom det flera klagomål på att man inte hinner följa upp allt som står i styrdokumentet eftersom det är jättemycket krav på allt undervisningen ska innehålla. Vissa lärare nämnde att man måste göra ett val, antingen undervisar man lite om allting, vilket blir dåligt, eller så gör man urval på de delmoment som skall prioriteras i undervisningen. Därmed får detta också konsekvenser på vilken form av historia som eleverna har lärt sig i skolan.

8.0 Analys & Diskussion

I detta avsnitt kommer studiens resultat att analyseras. Först och främst kommer en analys av studiens resultat att göras med utgångspunkt på glappet som finns mellan läroplanen och läromedlen samt historielärares förhållningssätt gällande identitetsskapandet. Därefter kommer resultaten att analyseras med koppling till läroplan och styrdokument. Slutligen sker en jämförelse mellan tidigare

forskningsresultat samt denna forskningsstudiens resultat. För att analysen skall göras på ett smidigare sätt kommer jag att använda mig utav den analysmallen jag presenterade i ”6.5: Analysmetod”, tidigare i studien. Härmed kommer analysen att diskuteras i tre delar:

8.1 Analysdel 1

Resultaten kommer att analyseras utifrån följande:

8.1.1: Historielärarnas förhållningssätt till glappet som finns mellan läroplanen och läromedlen, med fokus på eurocentriskt perspektiv.

I detta delmoment kommer en analys av svaren kring lärarens syn och förhållningssätt av glappet mellan lärobok och läromedel att göras.

Lärarens syn på det eurocentriska perspektivet i historieundervisningen:

Resultaten har visat att lärarna upplever att både undervisningen samt läroböckerna är eurocentrerade. Detta har visats genom att lärarna framhäver att det dels är innehållet i böckerna och undervisningen som är Europa-fokuserad, dels är perspektivet innehållet presenteras ifrån också skriven utifrån ett eurocentriskt perspektiv. Det var några lärare som framhävde att kolonialismen exempelvis är skriven utifrån ett eurocentriskt perspektiv, där man förfinar händelserna i Europas historia. Det var även många lärare som poängterade att undervisningen sker utifrån ett eurocentriskt perspektiv eftersom det är något som eleverna kan relatera till och förhålla sig till och att eleverna bör vara medvetna över det geografiska området de lever inom för att kunna utveckla en bättre framtid i det landet. Härigenom kan man dra en slutsats att alla lärare var medvetna över att undervisningen i historieämnet är eurocentrisk.

Detta kan man koppla till teorierna. Eurocentrism innebär att historien betraktas utifrån ett europeiskt perspektiv, vilket även har visats i historieundervisningarna.¹⁴³ Med eurocentrism innebär det också att Europa har en övermäktig och dominerande ställning i förhållande till andra delar av världen, vilket påverkar individernas verklighetssyn och syn på historien.¹⁴⁴ Detta kan också relateras till resultaten, eftersom eleverna får en ram att förhålla sig till, vilket också blir deras verklighetsbild av världen.

Lärarens syn på glappet mellan läroplanen och läromedlen

Resultaten har visat att majoriteten av lärarna har insett glappet mellan läroplanen och läromedlen. Lärarna framhäver i intervjun att glappet även diskuteras med andra lärare i skolan över att innehållet i

¹⁴³ Robert B. Marks, 2002, s.21–23.

¹⁴⁴ Gerd, Baumann, 1999, s.65–67.

läroböckerna är skrivet utifrån ett eurocentriskt perspektiv. Man kan exempelvis tyda att världskrigen exempelvis är presenterade med Europas länder i fokus, såsom Tyskland och Frankrike medan andra länder från andra geografiska områden är mindre synliga. Detta påminner ganska mycket om orientalism, det vill säga förhållandet mellan ”öst-och-väst” / ”vi-och-dem”.¹⁴⁵ Det vill säga, att Öst anses vara ”främmande” och annorlunda i relation till Väst, vilket gör att Västvärlden bekräftar sin maktposition. Av den anledningen undervisas det inte så mycket om Öst, men när undervisningen inkluderar andra geografiska områden så undervisas det genom att framhäva skillnaden mellan ”öst-och-väst”. På så sätt får eleverna en uppfattning över vad ”Västvärlden” är genom att undersöka ”öst”, det som ”vi” inte är.¹⁴⁶

Resultaten har också visat att det fanns en lärare som började inse glappet på ett tydligare sätt när hen blev kritiserad av sina elever, vilket gjorde att den läraren ändrade sitt tankesätt och började anpassa sig till eleverna. Detta visar på att det finns lärare som endast utgår efter det som står i läroböckerna och gör en planering utifrån det. Vilket även kan uppmärksammas genom lärare 7, den som inte hade insett glappet och som utgår från lärobokens innehåll och perspektiv. Det fanns också ett par lärare som menade att det fanns en glapp, men att den var jätteliten, då läroboken täcker stora delar av läroplanen, förutom det kulturhistoriska och mångkulturella perspektivet.

Den läraren som inte hade insett glappet visade de västerländska värderingarna som den ”enda sanningen” som Tesfahuney var inne på i sin bok *”I globaliserad apartheid-Fästning: Europa, migration och synen på den Andra.”*¹⁴⁷ Detta påverkar även elevernas syn på historien och världen, vilket påverkar deras verklighetsuppfattning.

Lärarens förhållningssätt till glappet, hur kommer de runt det problemet? Med fokus på historiedidaktik

Resultaten har visat att det fanns vissa lärare som försökte komma runt glappet som fanns mellan läromedlen och läroplanen, däremot hade de olika sätt att göra det på. Det var vissa som inkluderade flera historiska händelser i samband med samma händelse eller tidsperiod som de undervisade om. Exempelvis om det var förintelsen som undervisades, då tog man även in andra folkmord såsom folkmorden i Rwanda, Kambodja och Jugoslavien för att synliggöra dessa folkmord också. Andra lärare inkluderade andra länder vid undervisning av en tidsperiod. Exempelvis vid undervisandet av forntiden

¹⁴⁵ Edward, Said, 2003, s.6.

¹⁴⁶ Edward, Said, 2003, s.7–8.

¹⁴⁷ Mekonnen, Tesfahuney, 2001, s.194–196.

så jämförde en lärare Romarriket och Grekland med exempelvis osmanska riket och Babylon för att inkludera andra länder och synliggöra dem.

Sedan så fanns det vissa lärare som inkluderade ett annat perspektiv än det eurocentriska perspektivet på olika historiska händelser som de gick igenom i undervisningen. Exempelvis när lärarna berättar om ett ämne såsom kolonialism så försöker de synliggöra det från koloniernas perspektiv också, inte bara från kolonialmakternas perspektiv. Eller när en undervisning om exempelvis Romarriket äger rum så skall man visa att detta är hur vi ser på det nu, men detta var inte så individerna i den tiden såg på det då. Det vill säga, man ger ett perspektivbyte, vilket öppnar upp elevernas ögon och de börjar på så sätt se på olika händelser utifrån olika perspektiv.

Det fanns även lärare som varken inkluderade andra länder eller perspektiv i undervisningen, utan de försökte inkludera ett kulturhistoriskt perspektiv genom användning av eleverna som resurs. Det vill säga, genom att ha ett delmoment i historieämnet, där eleverna själva får välja om en historisk händelse som de sedan gör ett självständigt arbete inom och presenterar för klassen. På så sätt använder man eleverna som ”resurs” för att inkludera ett kulturhistoriskt perspektiv.

Resultaten har även visat att det finns lärare som inte gör något åt saken, det vill säga som inte kommer runt glappet mellan läromedlen och läroplanen. Dessa lärare framhävde att det inte finns tillräckligt med tid att inkludera flera händelser eller perspektiv, därav följer de bokens upplägg. Dessa lärare berättade även att de tyckte att det fanns ett syfte över att boken är upplagt på det sättet och att det finns en mening bakom att vi undervisar utifrån ett eurocentriskt perspektiv och över händelser som är kopplade till Europa och Västvärlden. Dessa lärare menar att vi lever i detta geografiska område och att det är därför vi måste kunna historien som är relaterat till det området som vi befinner oss inom för att kunna skapa en ram. Detta kan kopplas till Tesfahuney's teori gällande att Västerlandets maktposition i den globala världen har lett till ett ensidigt synsätt som visar den dominerande maktpositionens överlägsenhet.¹⁴⁸

8.1.2: Historielärarnas förhållningssätt gällande identitetsskapande i det mångkulturella klassrummet.

I detta delmoment kommer en analys av intervju svaren kring historiedidaktik och identitetsbildning att göras.

¹⁴⁸ Mekonnen Tesfahuney. 2001, s.195.

Det mångkulturella klassrummet:

Resultaten har visat att många lärare försöker anpassa sig till det mångkulturella klassrummet genom att exempelvis inkludera andra perspektiv och historiska händelser. En av lärarna har tagit upp invandringsprocessen som ett moment i historieundervisningen för att visa hur Sverige har utvecklats som land och samhälle från långt tillbaka och vilken positiv inverkan invandringen har haft. En annan lärare försöker skapa en sociokulturell mötesplats för alla elever, där eleverna skall dela med sig av sina erfarenheter, kunskaper och synsätt genom diskussioner om olika historiska händelser. Härmed får man olika synsätt och perspektiv på en och samma händelse vilket leder till att eleverna lär sig att kolla på en sak ur flera olika "glasögon" / perspektiv. Detta kan man även se i Magnus Hermansson Adlers bok som framhäver att när olika kulturella identiteter integreras tillsammans i ett socialt sammanhang kan man införa ett mångkulturellt perspektiv i klassrummet.¹⁴⁹ Därmed är det viktigt att tillgodose en sådan diskussion eller undervisning som inkluderar en sådan integration. Eftersom det är härigenom en lärare kan anpassa undervisningen utefter eleverna i det mångkulturella klassrummet.

En av dessa lärare framhävde att det är viktigt att fostra eleverna inför det mångkulturella samhället och om vi inte gör det rätt har man som en lärare inte lyckats med sitt fostransuppdrag. Det vill säga, eleverna måste kunna förstå samhället och samhällsprinciperna innan dem "slängs in i den". Hermansson Adler nämner att eleverna bör ha en gemensam uppfattning om samhället och den lokala historien för att kunna förstå hur samhället har blivit uppbyggd.¹⁵⁰ Undervisningen skall innehålla delar såsom kulturhistoria och migration för att utveckla en förståelse hos eleverna, kring det samtida mångkulturella samhällets principer.

Historiemedvetande:

Resultaten har visat att historiemedvetande är något som återkom i intervjuerna med lärarna flera gånger, eftersom historiemedvetande innebär att förstå sambandet mellan dåtiden-nutiden-och framtiden, vilket är det centrala delen i historieämnet. Dock hade lärarna olika sätt att utveckla denna förståelse hos eleverna. Vissa lärare utvecklade historiemedvetande hos eleverna genom elevernas intresse, det vill säga att undersöka den historia som eleverna är intresserade av. Det som utvecklas här är en förståelse av dåtiden för att utveckla en förståelse för samtidens principer, vilket även ger ett perspektiv på hur framtiden kommer att kunna se ut, i samband med ett geografiskt område eller en

¹⁴⁹ Magnus Hermansson Adler, 2014, s.221–225.

¹⁵⁰ Magnus Hermansson Adler, 2014, s.225–227.

händelse eleverna är intresserade av att undersöka. Andra lärare menar att eleverna måste ha en förståelse kring det som är nära dem, det vill säga den lokala områdets historia för att förstå det samhället de lever in idag för att bygga en bättre framtid. Härigenom, kommer eleverna se sig själva som en medskapare av historien.

Även detta kan kopplas till uppsatsens teoridel, det vill säga, att historiemedvetande är en förståelse kring relationen mellan dåtid-nutid- och framtid.¹⁵¹ På så sätt kommer eleverna att kunna använda dåtiden för att förstå nutiden och få en inblick på hur framtiden kan bli konstruerad. Härmed kan de även se sin roll i skapandet av framtiden. Härmed kan man dra en slutsats över att identitetsskapande är en del av historiemedvetande, eftersom om man har förstått sambandet mellan dåtid-nutid- och framtid, har man även förstått att man som en individ är med och skapar en historia, vilket Rösen även nämner i sin teori. Vi människor är skapade av historien men även skapare av historien.¹⁵²

Identitetsskapande:

Resultatet har visat att identitetsskapandet är en viktig del inom didaktiken och att identitetsbildning hänger ihop med historiemedvetande. Det vill säga, att identitet skapas när man vet att man är en del av en process, exempelvis om man har förstått det förflutna kommer man skapa en djupare förståelse kring nutidens samhällsstrukturer och även få en insikt över hur framtiden kommer att se ut. På så sätt bygger man en framtid över det man har lärt sig i historien och ser sig själv som historieskapare för den kommande generationen. En av lärarna nämnde att 2020-talet var ett decennium där man förstod detta som bäst, eftersom allt som har hänt, såsom Covid, Ukraina-Ryssland-kriget, NATO-frågan och maktskiftet är en historia i sig och att eleverna har insett att det dem lever nu kommer att bli en historia för de kommande generationerna, vilket gör att de ser sig själva som en medskapare av historia. Härigenom är identitetsbildandet kopplat till historiemedvetande.

Magnus Hermansson Adler framhäver att en historisk identitet bildas i samband med att identifiera sin egen historia i samband med historien, härmed kan förstå det som har hänt i det förflutna och koppla det till sin egen historia.¹⁵³ Detta kan kopplas till en av ”lärare 9” elever som kopplade historien till sin egen historia, detta är en bildande av en historisk identitet.

¹⁵¹ Klas-Göran Karlsson & Ulf Zander, 2009, s.48-50

¹⁵² Jörn Rösen, 2004, s.67-70

¹⁵³ Magnus Hermansson Adler, 2014, s.43–35.

Däremot kan identitetsbildande även ske genom kunskaper om den enskilda elevens kulturella bakgrund och historia. En av lärarna framhävde att identiteten skapas när man vet vart man tillhör och det är mycket som baseras på det, det vill säga att kulturen finns inom individen och man ser på världen och handlar utifrån den. Därmed är kunskap om den kulturella bakgrunden essentiell för identitetsskapande. På så sätt är det viktigt att undervisa om olika kulturer, för att genom att tala om dem nationella och internationella perspektiven utvecklas en mångkulturell undervisning, vilket Christer Karlegård även tar upp i sin bok ”*Historiedidaktik. Christer Karlegård & Klas-Göran Karlsson (red). Studentlitteratur*”.¹⁵⁴ Han framhåver i sin bok att eleverna utvecklar en kritisk förmåga genom att skapa en djupare förståelse kring de andra elevernas synsätt och perspektiv, vilket ändrar deras verklighetsuppfattning. Därmed är detta mångkulturella möte eller undervisning essentiell för elevernas identitetsskapande och verklighetsuppfattning.

Andra lärare hävdar å andra sidan, att det är omöjligt att utveckla en identitetsbildning genom kunskap om den enskilda elevernas kulturella bakgrund och historia eftersom ett klassrum har flera olika elever med olika etnicitet och att anpassa sig till var och en av dem är nästan omöjligt. En annan lärare yttrar att historieämnet är ett vetenskapligt ämne, vilket försvårar identitetsbildningen, tillskillnad från andra ämnen såsom religionsämnet.

8.2 Analysdel 2

Denna del av analysen kommer att behandla lärarens förhållningssätt till styrdokumentet och läroplanen. Utav resultaten av denna undersökning kan man dra en slutsats att alla lärare förhåller sig till läroplanen och styrdokumentet vid planering av olika delmoment i historieämnet. Många lärare försöker att förhålla sig till läroplanen och styrdokumentet, men det är många som klagar över att det är jättemycket som skall undervisas i historieämnet. Lärarna framhåver att om man skall efterfölja styrdokumentet och läroplanen till fullt blir det så att det blir mycket kvantitet och liten kvalitet, då man går genom alla delar snabbt. Härmed kan eleverna inte utveckla en förståelse kring sambandet mellan dåtiden-nutiden- och framtiden. Därmed har de flesta lärarna själva gjort urval på det som skall undervisas, vilket oftast blir att de förhåller sig till läroboken. Lärarna menar att de vill utveckla ett historiemedvetande, men för att detta skall ske behövs det en kvalitét i undervisningen, där man förstår det förflutna och kan koppla det till samtiden och få perspektiv på framtiden, därför kan man inte undervisa lite om allting, för då minskar kvalitén i undervisningen. I läroplanen står det att

¹⁵⁴ Christer Karlegård. 1997. *Historiedidaktik och historievetskap – ett spänningsfyllt förhållande*. Se: *Historiedidaktik. Christer Karlegård & Klas-Göran Karlsson (red). Studentlitteratur, Lund*, s.113.

historieundervisningen skall utveckla elevernas förståelse av det förflutna i samband med samtiden för att sedan utveckla beredskap och perspektiv för framtiden.¹⁵⁵ Men för att kunna utveckla en sådan förståelse krävs det en god undervisning med god kvalitet, vilket även tar tid. Därför har lärarna själva gjort urval på det de undervisar om.

Jag vill uppmärksamma en av lärarna som jag intervjuade, nämligen, lärare 5. Hen har varit med och arrangerat samt deltagit på konferenser år 2011 och varit med när gymnasieläroformen infördes. Läraren har alltså varit med och bidragit gymnasieläroformen. Däremot menar läraren att LGY11 behöver uppdateras i och med att vi bor i ett alltmer mångkulturellt samhälle och en anpassning till eleverna bör göras på bästa sätt. Därför behöver den förändras då det har gått mer än 10 år sen den infördes. Läraren framhävde också att politiken har en stor när det gäller innehållet i läroplanen och vad skolan skall fokusera på att undervisa om. Hen misstänkte att Lgy11 kan komma att ändras i och med det politiska läget som vi befinner oss inom i nuläget, man kan exempelvis ta bort de olika delarna som behandlar identiteter och mångfald. Läraren yttrade sig på så sätt att man måste försvara dessa positioner som lärare och hitta nya sätt att införa de i undervisningen, i och med att vi bor i ett mångkulturellt samhälle. Den läraren är intressant att diskutera i denna del av analysen, eftersom hen har varit med när gymnasieläroformen infördes och hade på så sätt mycket att säga i intervjun kring det i förhållande till historieundervisningen. På så sätt har läraren goda kunskaper om ämnet och hade mycket att föra med sig i intervjustudien, det vill säga läraren deltog i studien för att hen hade något att säga, vilket kan vara lite problematiskt, då de påverkar studiens resultat.

8.3 Analysdel 3

I denna del av analysen kommer denna forskningsstudiens resultat att diskuteras med de tidigare forskningarnas resultat. Resultaten kommer att analyseras i form av en läromedelsanalys och en historiedidaktisk analys.

8.3.1 Läromedelsanalys

Resultatet för denna studie visar att majoriteten av lärarna är medvetna om att läroböckerna och undervisningarna är eurocentriska. Det vill säga, att innehållet i läromedlen är Europa och Väst fokuserad samt att om man framställer andra delar av världen är det oftast i förhållande till Väst eller Europa. Innehållet i läroböckerna är skrivna utifrån ett eurocentriskt perspektiv vilket påverkar

¹⁵⁵ Skolverket, LGY11, 2011. Ämnet historia. Ämnets syfte.

elevernas verklighetsuppfattning. Detta är något som Kenneth Nordgren tar upp i sin forskning som framställer att man speglar världen ur ett eurocentriskt perspektiv genom läromedlen, där eleverna får en ensidig bild av verkligheten. Hans forskning har framkommit till resultaten att Europa oftast är i fokus i läromedlen samt att om det är andra geografiska områden som presenteras i böckerna är det oftast i förhållande till Västvärlden.¹⁵⁶

Resultatet som har framkommit i denna studie visar att lärarna agerar olika gällande glappet mellan läromedlen och läroplanen. Vissa lärare brukar inkludera liknande händelser i samband med en specifik historisk händelse, exempelvis vid undervisning av förintelsen som folkmord inkluderar de andra folkmord som har skett i omvärlden. Andra lärare brukar visa andra perspektiv på olika historiska händelser som presenteras utifrån ett eurocentriskt perspektiv, i syfte att ge en bredare och allsidigt synsätt kring händelsen. Om man kopplar detta till den tidigare forskningen kan man se att Lena Olsson har framkommit om att det är viktigt att problematisera och ifrågasätta det eurocentriska perspektivet som finns i läromedlen, eftersom den inte synliggör andra kulturers historia. Härmed, genom att problematisera läromedlen och fylla på med andra händelser och perspektiv är essentiell för att kunna förstå samtiden bättre.¹⁵⁷

Det fanns även lärare som använde elevernas intresse för att inkludera ett mångkulturellt och kulturhistoriskt perspektiv då eleverna fick välja en historisk händelse som de är intresserade av och som kanske inte presenteras i läromedlen. Detta kan kopplas till Ammert, som framställer i sin forskning att elevernas historiska referensram och intresse kan skapa en mångsidig historieundervisning.¹⁵⁸ Sedan så fanns det lärare som inte gjorde något för att komma runt det problemet, utan det de gjorde var att efterfölja lärobokens upplägg i undervisningen. Dessa lärare är medvetna över att boken är eurocentrisk men de påpekar att det finns en idé över att den presenteras utifrån ett eurocentriskt perspektiv. Det vill säga, att den är Europa-fokuserad eftersom vi bor i Europa och det är historiska händelserna som har skett här som vi kan relatera oss till och förstå. Eleverna behöver en ram att förhålla sig till. Luis Ajagan-Lester menar däremot att detta skapar ett så kallat ”vi-och-dem-dikotomi”, eftersom om lärarna endast undervisar om händelser i förhållande till Europa kommer detta att bidra till exkludering i elevgruppen, där de eleverna som har en annan etnisk bakgrund kommer att känna sig ”främmande” till ämnesinnehållet, vilket leder till en ”vi-och-dem-känsla”.¹⁵⁹ Denna perspektiv tas även

¹⁵⁶ Kenneth Nordgren, 2011, s.144–146.

¹⁵⁷ Lena Olsson, 1986, s.50.

¹⁵⁸ Niklas Ammert, 2011, s.35–37.

¹⁵⁹ Luis Ajagan-Lester, 1999, s.120–122.

upp av forskaren Jan Löfström som framställer att läromedlen i Skandinavien skrivs ur ett eurocentriskt perspektiv, samt att man använder ”öst” för att skapa skiljelinjer med vad som inte anses vara europeisk. Detta är något som legitimerar maktförhållandena i världen.¹⁶⁰

Kortfattat kan man säga att den tidigare forskningen och min forskningsstudie stämmer överens relativt bra gällande resultaten vi har framkommit till. Det som har framkommit tydligt i de tidigare forskningarna och i denna forskningsstudie är att läromedlen är presenterade ur ett eurocentriskt perspektiv och att innehållet är skrivet i förhållande till Västvärlden och Europa. Detta har även en stor betydelse för elevernas verklighetsuppfattning och deras synsätt på omvärlden, vilket också har framkommit i alla forskningar.

8.3.2 Historiedidaktisk analys

Resultaten som har framkommit i denna forskningsstudie gällande historiedidaktik har visat att historiemedvetande och identitetsskapande är centrala delar inom historiedidaktiken. Detta eftersom genom historiemedvetande utvecklar eleverna en förståelse om förhållandet mellan dåtiden-nutiden- och framtiden. Christer Karlegård och Klas-Göran Karlsson skriver att genom tolkningen av dåtiden kan man förstå samtidens samhälle på ett bättre sätt, på så sätt, genom att förstå sambandet mellan dåtiden och nutiden, kan man skapa perspektiv på framtiden.¹⁶¹ Därmed är historiemedvetande ett kärnbegrepp inom historiedidaktiken, eftersom det är genom den som eleverna förstår sin livshistoria.

Historiemedvetande kan utvecklas genom elevernas intresse och genom undervisning. Dels kan man genom att undervisa om exempelvis Sveriges historia utveckla ett historiemedvetande hos eleverna, där de genom att undersöka det förflutna kan förstå samtidens samhällsstrukturer, vilket ger de ett perspektiv på framtiden. Bernhard Eric Jensen framträder att genom att eleverna förstår sambandet mellan dåtid-nutid- och framtid kommer detta att påverka på deras handlingar. Detta eftersom de kommer inse att de handlingarna dem gör i nutiden kommer att inverka på hur framtiden kommer att se ut.¹⁶² Dels kan man genom att använda sig av elevernas intressen utveckla ett intresse att undersöka om det förflutna genom att utforska historiska berättelser för att förstå dåtidens strukturer och hur individerna i den tiden handlade för att kunna skapa en bättre framtid, det vill säga samtiden. Detta leder till att eleverna själva kommer att se sig själva som historieskapare där de i samtiden försöker handla på ett visst sätt för att skapa en bättre framtid. På så sätt ser de sig själva som historieskapare. Genom att

¹⁶⁰ Jan Löfström, 2015, s.67–68.

¹⁶¹ Christer Karlegård & Karl-Göran Karlsson, 1997, s.49–51.

¹⁶² Bernhard Eric Jensen, 1997, s.78–80.

eleverna ser sig själva som historieskapare utvecklar detta en identitet hos eleverna. Vanja Lozic menar att historiemedvetande och identitetsbildning går hand i hand. Genom att förstå att det är genom dåtidens händelser som samtiden är skapad kommer man se sig själva som medskapare av framtiden vilket är en identifikationsbildning. Det vill säga, eleverna förstår sin roll i samhället med hjälp av historiemedvetande.¹⁶³ Det vill säga, såsom lärare 5 sade i denna forskning, att identitet skapas när eleverna vet att de är en del av en process.¹⁶⁴

I den tidigare forskningen kritiserar historiemedvetandet av Lajla Nielsen, som menar att man inte får en "allsidig" bild över omvärlden, vilket gör att man får en verklighetsuppfattning utifrån ett perspektiv, ett ensidigt perspektiv. Detta påverkar även hur man ser sig själv som en del av historien.¹⁶⁵ Exempelvis lyfts det upp i den tidigare forskningen att om man inkluderar ett annat perspektiv än det eurocentriska i undervisningen kommer man kunna utveckla en förståelse kring olika gruppers olikheter och hur man genom dessa olikheter kan skapa en bättre framtid. Det vill säga, genom att framhäva ett mångsidigt perspektiv i undervisningen kommer de eleverna med en annan kulturell bakgrund att känna sig involverade och trygga i klassrummet, vilket inte skapar ett "vi-och-dem-känsla".¹⁶⁶ I intervjustudien framhävde vissa lärare att genom att införa ett kulturhistoriskt perspektiv kan man utveckla identitetsskapande, en så kallad kulturell identitet. Detta står även i läroplanen, det vill säga, genom att förstå sin kulturella bakgrundshistoria utvecklar eleverna en identitet då dem vet vart dem tillhör och varför dem tänker, tycker och ser på saker och ting på ett annorlunda sätt, än exempelvis det "normala". Detta inverkar på deras identitet och hur de ser sig själva som individer och betar sig utefter det.

I intervjustudien framkom det att identitet bildas till en historisk identitet när eleven själv kan koppla historien som undervisas med sin egna livshistoria. Det vill säga, genom att exempelvis orientera sig i historiska berättelser om individers erfarenheter och handlingar i dåtiden och kopplar det till sina erfarenheter och handlingar i samtiden, kan man skapa en historisk identitet, det vill säga, att man hade samma erfarenheter och upplevelser. Därmed är historiska berättelser essentiella att införa i undervisningen för att kunna utveckla en sådan identitet. Detta tas även upp i den tidigare forskningen, det vill säga att genom att orientera sig i berättelser kan man utveckla en förståelse över hur individerna under en specifik tidsepok betedde sig. Härigenom skapar eleverna en förståelse kring hur olika handlingar och beteenden kan leda till olika händelser, vilket gör att de reflekterar över deras egna

¹⁶³ Vanja Lozic, 2010, s.298.

¹⁶⁴ Lärare 5: Botkyrka kommun. 2022-10-18.

¹⁶⁵ Lajla Nielsen, 2013, s.46–50.

¹⁶⁶ Vanja Lozic, 2010, s.299.

handlingar samtidigt som de tänker en extra gång innan de handlar på ett visst sätt.¹⁶⁷ Detta är också en del av identitetsbildningen och historiemedvetandet, eftersom i det stadiet har man utvecklat en förståelse över att individerna i dåtiden har skapat samtidens samhälle genom sina handlingar och att genom våra handlingar idag kan vi inverka hur framtiden kommer att se ut. Att utveckla ett sådant tillstånd hos eleverna är viktigt inom historiedidaktiken.¹⁶⁸

9.0 Slutsats

Avslutningsvis kan man säga att denna forskningsstudie har belyst hur historielärare ser på glappet mellan läromedlen och läroplanen samt hur de försöker komma runt det problemet. Resultaten av studiens empiri, det vill säga, intervju svaren, har visat att majoriteten av lärarna har insett glappet mellan läroplanen och läromedlen. Vissa lärare inkluderar andra händelser i som har skett i andra delar av världen i förhållande till en tidsepok för att synliggöra andra händelser utanför Europa. Andra lärare inkluderade andra perspektiv att se på en historisk händelse på. Det fanns även en del lärare som avslutade kursen genom att eleverna själva fick välja en historisk händelse som inte har lyfts upp i undervisningen och som har skett utanför Europa för att på så sätt inkludera ett kulturhistoriskt perspektiv. Å andra sidan, fanns det lärare som utgick utefter lärobokens struktur och undervisade utifrån ett eurocentriskt perspektiv då dem menar att eleverna bör kunna det geografiska områdets historia för att kunna ha en ram att förhålla sig till. Några av de lärarna som efterföljde lärobokens struktur menade att det de inte hann med att inkludera andra delar av historien i och med undervisningstiden man har fått.

Denna studie har även belyst hur historielärare förhåller sig till elevernas identitetsbildning. Det har visat sig att identitet kan formas genom historiemedvetande där eleverna ser sig själva som medskapare av historien. Identitet kan även utvecklas till en kulturell identitet där eleverna får en djupare förståelse kring vart de kommer ifrån och vad dem tillhör. Samtidigt som man kan utveckla en historisk identitet genom att koppla historien som undervisas till den egna historien och egna upplevelser i samtiden.

Kortfattat har denna forskningsstudie besvarat studiens frågeställningar som var:

- Hur kommer historielärarna i gymnasieskolan runt det glappet som finns mellan läroplanen och läromedlen, med fokus på eurocentriskt perspektiv?

¹⁶⁷ Lajla Nielsen, 2013, s.300–305.

¹⁶⁸ Christer Karlegård & Klas-Göran Karlsson, 1997, s.50–55.

- Det står även tydligt i styrdokumentet att det är viktigt att eleverna med en etnisk bakgrund ska kunna ha en kunskap om sin kultur och historia för identitetsskapande, hur utvecklar historielärare detta?

9.1 Vidare forskning

Inför framtida forskningar skulle det vara intressant att undersöka hur eleverna upplever historieundervisningen. Dels om de får ett mångsidigt eller ensidigt synsätt på historiska händelser, det vill säga om undervisningen inkluderar andra perspektiv än det eurocentriska perspektivet och hur detta inverkar på elevernas lärande och verklighetsuppfattning. Dels om de tycker att undervisningen utvecklar en förståelse över deras roll i samhället och om de upplever att historieundervisningen bidrar till en identitetsskapande. Det skulle alltså vara intressant att undersöka denna studies syfte och frågeställningar, fast utifrån elevens perspektiv.

Kawther Haider Jaafar Al-jammali
2022-11-20

10.0 Källor & Bilagor

10.1.1 De intervjuade lärarna

- Lärare 1: Järfälla kommun 2022-10-12
Lärare 2: Järfälla kommun: 2022-10-14
Lärare 3: Botkyrka kommun 2022-10-14
Lärare 4: Stockholm stadskommun 2022-10-17
Lärare 5: Botkyrka kommun 2022-10-18
Lärare 6: Järfälla kommun: 2022-10-20
Lärare 7: Stockholm stadskommun: 2022-10-20
Lärare 8: Stockholm stadskommun: 2022-10-31
Lärare 9: Järfälla kommun: 2022-10-31
Lärare 10: Botkyrka kommun 2022-11-02

10.1.2 Referenslista

Ahrne, Göran & Svensson, Peter. 2011. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) 2011. *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber

Ajagán-Lester, Luis. 1999. Text och etnicitet. I: Säfström, Carl-Anders & Östman, Leif (red.) (1999). *Textanalys: introduktion till syftesrelaterad kritik*. Lund: Studentlitteratur

Ammert, Niklas (red.) *Att spegla världen. Läromedelsstudier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur

Baumann, Gerd 1999. *The Multicultural Riddle. Rethinking National, Ethnic, and Religious Identities*. New York & London: Routledge.

Danielsson Malmros, Ingmarie. 2012. *Det var en gång ett land-: berättelser om svenskhet i historieläroböcker och elevers föreställningsvärldar*. Diss. Lund.

Gee, James Paul. 1999. *An introduction to discourse analysis: theory and method*. New York

Hansson, Lars & Thor, Malin 2006. *Muntlig historia*, Studentlitteratur, Lund

Hermansson Adler, Magnus. 2014. *Historieundervisningens byggstenar– grundläggande pedagogik och ämnesdidaktik*. Liber AB. Stockholm.

Kawther Haider Jaafar Al-jammali
2022-11-20

Jensen, Bernard Eric. 1997. "Historiemedvetande – begreppsanalys, samhällsteori, didaktik" I: Christer Karlegård & Klas-Göran Karlsson (red) *Historiedidaktik*. Studentlitteratur, Lund.

Karlsson, Klas-Göran & Karlegård, Christer (red.) 1997. *Historiedidaktik*. Lund: Studentlitteratur

Karlsson, Klas-Göran 2004. *Historien är nu: en introduktion till historiedidaktiken*.

Karlsson Klas-Göran & Zander Ulf. 2004. *Historien är nu – En introduktion till historiedidaktiken*, Lund, Studentlitteratur

Karlegård, Christer. 1997. "Historiedidaktik och historievetenskap – ett spänningsfyllt förhållande". Se: *Historiedidaktik*. Christer Karlegård & Klas-Göran Karlsson (red). Studentlitteratur, Lund. S.113

Lorentzen, S. 2005. *Ja, vi elsker ...: skolebøkene som nasjonsbyggere 1814 - 2000*. Oslo: Abstrakt.

Lozic, Vanja 2011. *Historieundervisningens utmaningar: historiedidaktik för 2000-talet*. 1 uppl. Malmö: Gleerups

Lundquist Lennart 1993. *Det vetenskapliga studiet av politik*, Lund, Studentlitteratur

Löfström, Jan. 2015. Mot interkulturella färdigheter? De utomeuropeiska samhällenas historia i finländska gymnasiets läroplansgrunder, läroböcker och studentexamen. I: *Nordidactica - Journal of Humanities and Social Science Education*. 2015:4.

Marks B. Robert, 2002. *Den moderna världens ursprung*, Maryland, USA, Rowman & Littlefield

Nielsen, Laila. 2013. Historieundervisning och identitet i det mångkulturella samhället. I: *Nordidactica - Journal of Humanities and Social Science Education*, 2013:2.

Nordgren, Kenneth. 2011. Om läroböcker och studier av dem. I: Ammert, Niklas (red.) *Att spegla världen. Läromedelsstudier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur

Kawther Haider Jaafar Al-jammali
2022-11-20

Olsson, Lena 1986. *Kulturkunskap i förändring: kultursynen i svenska geografiläroböcker 1870–1985*.
Diss. Göteborg: Universitet.

Rüsen, Jörn. 2004. *Berättande och förnuft. Historieteoretiska texter*, Göteborg: Daidalos

Said, Edward W 2003. *Orientalism*. New York: Vintage Books/Random House.

Skolverket 2011. Läroplan för gymnasieskolan. Ämne – historia

<https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/amne?url=-996270488%2Fsyllabuscw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DHIS%26version%3D10%26tos%3Dgy&sv.url=12.5dfee44715d35a5cdfa92a3> (Hämtad 2022-11-08)

SKOLFS, 2011. Förordning om läroplan för gymnasieskolan, s.6–8

<https://skolfs-service.skolverket.se/api/v1/download/senaste-lydelse/2011:144> (Hämtad 2022-11-08)

Stolare M. & Ludvigsson D. 2022. *Historiskt tidskrift 2022:3 (Vol: 142)*

Tesfahuney, Mekonnen. 2001 *Globaliserad apartheid – Fästning Europa, migration och synen på de Andra*. Mc Eachrane

10.2: Bilagor

Här nedan bifogas: Samtyckesavtal, intervjuguide och frågor till intervjun.

10.2.1 Samtyckesavtal

Studie över hur historielärare kommer runt glappet som finns mellan läroplan och läromedel

Jag heter Kawther Haider Jaafar Al-jammali och studerar vid Södertörns Högskola till ämneslärarutbildningen med inriktning gymnasieskolan. För tillfället utför jag delkursen ”C-uppsats” i Historia III, som är ett självständigt arbete på ett grundläggande nivå, som skall undersöka hur lärarna balanserar undervisningens fokus mellan Sverige, Europa och Värden, för att komma runt den glapp som finns mellan läromedlen och läroplanen. Detta, eftersom tidigare forskningsfält har visat att läromedlen är europafokuserad, där ämnesstoffet är fokuserad på Sverige och Västvärlden, däremot, framhäver styrdokumentet och läroplanen att undervisningen *även* skall vara både mångkulturell och

Kawther Haider Jaafar Al-jammali
2022-11-20

kulturhistorisk. Syftet med denna kvalitativa studie är att få en djupare förståelse för hur historielärare kommer runt den glapp som finns mellan läromedlen och läroplanen.

Detta kommer att undersökas genom att intervjua ett x antal historielärare. Intervjuerna kommer att spelas in samt transkriberas. Transkriberingen kommer att skickas till intervjupersonen så att den samtycker att informationen/svaret de angett är korrekt skrivet. Resultatet kommer därefter att redovisas genom ett datamaterial som kommer att användas i slutet av undersökningen i uppsatsen. Det är endast jag samt min handledare som kommer att ha tillgång till ljudinspelningarna. Efter att arbetet är godkänd kommer alla inspelningar samt datamaterial att raderas.

Du tillfogas därav att delta i denna kvalitativa studie, genom att delta i en intervju. Ditt deltagande är frivillig och kan därför avbrytas om du inte vill vara deltagande i studien. Vid funderingar samt frågeställningar du har angående studien är du välkommen att kontakta mig genom min mailadress: xxx@xxx

Nedan kommer samtycket för deltagande i denna studie angående hur du som historielärare kommer runt den glapp som finns mellan läroplanen och läromedlen.

Namn: _____ Lärare i: _____

Jag vill delta i studien

Jag vill inte delta i studien

Datum och underskrift:

Stockholm, 2022-10-05

Med vänliga hälsningar

Kawther Haider Jaafar Jaafar

Ämneslärarstudent med inriktning gymnasieskolan, Historia III

Södertörns Högskola

HT 2022

10.2.2 Intervjuguide

BAKGRUND: Börja intervjun kort genom att fråga hur intervjupersonen mår, hur det går med undervisningen i och med den rådande situationen samt hur det generellt går i livet för tillfället (Yrke, familjesituation, bostad etc). Låt personen själv **definiera** sig själv. (*Fokusera på hur intervjupersonen definierar sig själv*). Därefter presentera dig själv och din bakgrund, förklara hur intervjun kommer att gå till samt syftet med den. Glöm inte att nämna att intervjupersonen kommer att vara anonym i intervjustudien.

INLEDANDE: Inled intervjun med frågor som

- ”När började du arbeta som lärare?”
- ”Vilka årskurser undervisar du nu i historia?”
- ”Hur går det med planering och allt som ska hinnas med innan höstlovet?”

KONKRETA FRÅGOR: Fortsätt ställ frågor som berör dina frågeställningar som

- Hur lång tid brukar din planering att ta ungefär?
- Upplever du att det sker några ändringar av årsplaneringen, eller efterföljer du den för fullt?
- Vad brukar du förhålla dig till när du planerar en undervisning? – ex läroplan, styrdokument, läromedel, elevens intresse mm?
- Brukar du planera utefter elevernas intresse? Hur förhåller du dig till deras intressen?
- På vilket sätt försöker du inkludera elevernas kulturhistoria i undervisningen för att främja identitetsskapande?
- Hur balanserar du undervisningens fokus mellan Sverige, Europa och Världen, med det som står i styrdokumentet (ang kulturhistoria och mångkulturalitet)?
- Det är ganska svårt att kunna balansera undervisningen och inkludera både Sverige, Europa och hal världen, hur brukar du tänka där?
- Hur brukar du planera så att du har tillräckligt med tid att undervisa allt? Vilka stoff väljer du?
- Upplever du svårigheter med planering, med tanke på både tiden men även allt du behöver lära ut?
- Tidigare forskning visar att det finns en glapp mellan läroplanen och läromedlen. I läroplanen står det att undervisningen i historia skall både vara mångkulturell men även kulturhistorisk, däremot är läroböckerna oftast Europa/Väst fokuserade. Märker du av den glapp som finns mellan läroplanen och läromedlen? Hur kommer du runt det glappet?
-

-

KONKRETISERING & TOLKNADE FRÅGOR: För att konkretisera svaren av frågeställningarna – ställ mer specifika frågor som tar upp detaljer och de centrala begreppen – som *”menar du ...”* av det svaret du fick.

UPPFÖLJNINGSPRÅGOR: Fokusera på att upprepa **centrala ord:** som ex. eurocentrisk perspektiv / europafokuserad, identitetsskapande etc. Ställ även följdfrågor vid svaren och återkoppla med ”Vad menar du med det” – för att kunna få ett mer utvecklat svar.

BERÄTTELSE: Låt intervjupersonen kort **berätta** hur en **lektion** ser ut, från när den startas, tills den slutar – *Hur har undervisningen gått? Vilka svårigheter brukar komma? Hur hanterar läraren det?*

DIREKTA FRÅGOR: Byt tema genom att ställa direkta frågor – ex svårigheter inom undervisning/skoldag som lärare, därefter återgå till temat.

KONTROLL & ÅTERKNYTNING: **Kontrollera** om det du har uppfattat är rätt av de svaren hen har gett, efter varje steg och fråga. Men samtidigt i slutändan, genom att **sammanfatta** vad du har uppfattat av intervjupersonens situation, och kontrollera om du har uppfattat situationen rätt.

AVSLUTNING: Tacka intervjupersonen att den deltog i intervjustudien samt förklara för den vad det är som händer härnäst. Återkoppla även om det är okey att kontakta intervjupersonen igen om det är något oklart som behöver tydliggöras. Förklara även, återigen tydligt att denna studie är anonym innan du avslutar intervjun.

Meddela även intervjupersonen att du kommer att skicka svaren i ett dokument till intervjupersonen så att den samtycker informationen, samtidigt som du skickar ett **samtyckes avtal**, som den skall signera.

//Kawther Al-jammali 2022

10.2.3 Frågor till intervjun

- När du planerar din undervisning i historieämnet, hur brukar du göra? Vad förhåller du dig till?

Följdfrågor:

Hur förhåller du dig till läromedlen?

Kawther Haider Jaafar Al-jammali
2022-11-20

Hur förhåller du dig till läroplan och styrdokument?

Vad utgår du ifrån mest, för att planera och skapa en god undervisning?

- Hur planerar du din undervisning, i förhållande till styrdokumentets riktlinjer om ett mångkulturellt och kulturhistoriskt perspektiv?

Följdfrågor:

Det är viktigt att inkludera kulturhistoriskt perspektiv i undervisningen, vad brukar du förhålla dig till här? Vilka stoffurval gör du?

- Tidigare forskning visar att det finns en glapp mellan läroplanen och läromedlen. I läroplanen står det att undervisningen i historia skall både vara mångkulturell men även kulturhistorisk, däremot är läroböckerna oftast Europa/Väst fokuserade. Märker du av den glapp som finns mellan läroplanen och läromedlen?

Följdfrågor:

Hur tycker du detta påverkar din planering av en undervisning?

Upplever du svårigheter vid planering av din undervisning på grund av det?

Hur kommer du runt det problemet? Vad brukar du göra? Motivera gärna!

- Hur balanserar lärarna undervisningens fokus mellan Sverige Europa och världen, med det som står i styrdokument. Hur gör de denna urval?

Följdfrågor:

Det är ganska svårt att kunna balansera undervisningen och inkludera både Sverige, Europa och hal världen, hur brukar du tänka där?

Hur brukar du planera så att du har tillräckligt med tid att undervisa allt? Vilka stoff väljer du?

Upplever du svårigheter med planering, med tanke på både tiden men även allt du behöver lära ut?

- Det står även tydligt i styrdokumentet att det är viktigt att eleverna med en etnisk bakgrund ska kunna ha en kunskap om sin kultur och historia för identitetsskapande, hur främjar du det?

Följdfrågor:

Kawther Haider Jaafar Al-jammali
2022-11-20

Vi båda vet att det är ganska svårt att anpassa sig till enskilda elever när det gäller undervisning, så hur brukar du göra för att förhålla dig till det som står i styrdokumentet?

På vilket sätt försöker du inkludera elevernas kulturhistoria i undervisningen för att främja identitetsskapande?

Brukar du undervisa om länder som ligger utanför Europa (som inte har koppling till händelser som påverkar i Europa, som det kalla kriget exempelvis)? Alltså utanför det? (om inte, varför inte).